

SAPIENTIA ERDÉLYI MAGYAR TUDOMÁNYEGYETEM

MAROSVÁSÁRHELYI KAR

KOMMUNIKÁCIÓ ÉS KÖZKAPCSOLATOK SZAK

**Digitális eszközhasználati szokások, a
körtvélyfájai „baby boomer” generáció körében**

Végzős hallgató:

Biró Helga-Antónia

Témavezető:

dr. Vajda András, egyetemi docens

2024

Tartalomjegyzék

Bevezetés	5
Elméleti keret.....	6
Információs forradalom, információs társadalom	6
Technológiai determinizmus.....	7
A technológia naturalizációja és domesztikációja	9
A digitális/IKT eszközökről.....	10
Kommunikációs technológiák korszakai	10
Digitalizáció.....	11
Generációs felosztások.....	12
A Baby Boomer generáció.....	13
Az idős generációról	14
Az időskori szabadidő, és szabadidős programok	16
Média, mint fogalom.....	16
Online platformok és közösségi média	17
Módszertan.....	19
Kutatási eredmények összefoglalása.....	22
Személyes élettér melyben a digitális eszközök találhatók.....	22
A digitális eszközök beszerzésének módozatai	24
Az internet és a digitális eszközök használata, hozzáállás.....	25
Kapcsolattartás.....	31
Nehézségek, segítségkérés	32
Szabadidő és médiafogyasztási szokások	34
Unokák felügyelete	35
Sportolási szokások.....	35
Olvasási szokások	36
Rádióhallgatás.....	37
Tévé műsorok nézettsége	38
Esettanulmány	39
Konklúzió.....	42

Kivonat:

A digitális technológia elterjedése, jelentős változásokat hozott az emberek mindennapi életébe, így az idős generációk mindennapjaiban is. Kiemelt problémát képez ez az európai országok öregedő társadalmában, ha az idős emberek digitális gyakorlatait és az információs társadalomhoz való felzárkóztatását vesszük figyelembe. Dolgozatomban egy Románia középső régiójában, Maros megyében található, többségében magyarok lakta vidéki településének, Körtevényfalva idős – “baby boomer” – generációjának digitális eszközhasználatát és internethasználati szokásait elemzem.

Azt vizsgálom, hogy milyen szerepe van a digitális technológiának és eszközöknek az idős generáció életében? Milyen helyzetekben, milyen okból kifolyólag használják a digitális technológiát, illetve milyen eszközöket és milyen felületeket használnak? Azaz a digitális technológia és mindennapi összefüggéseit, a technológiának a háztartások keretei között zajló elsajátításának, domesztikációjának folyamatát vizsgálom egy konkrét település esetében.

Az elméleti részben, olyan, a kutatásom szempontjából fontos témákat tekintek át, melyek egyrészt a digitális technológia elterjedésének társadalmi hatását érintik (ide tartozik az információs forradalom, a digitalizáció, a technológiai determinizmus és a technológia naturalizációjának/domesztikációjának kérdése), másrészt a vizsgált korcsoport, az öregek szociológiai és kulturális jellemzőivel (öregkor és öregedés), harmadrészt az idősek által használt médiafelületek és kommunikációs csatornák, az online platformok és a közösségi média természetét érintik.

A dolgozat második része empirikus, kvalitatív adatokra alapozott elemzés, mely a vizsgált településen élő idősek digitális eszközhasználatát és digitális műveltségük jellemző vonásait mutatja be. A kutatás során arra is figyeltem, hogy a megfigyelésre kiválasztott résztvevők között férfiak és nők, illetve különböző anyagi és szociális háttérrel rendelkező személyek szerepeljenek. A mélyinterjúk során olyan témák kerültek előtérbe, mint a digitális eszközök használatának gyakorisága, az internethasználat, valamint az ezzel kapcsolatos preferenciák és tapasztalatok, illetve a használat során felmerülő akadályok és azok leküzdése.

A kutatás a digitális eszközök használata és az idős emberek életminősége közötti összefüggéseket is igyekszik feltárni, beleértve a szociális kapcsolatok erősödését és az információhoz való könnyebb hozzáférést. Az elemzés azt igazolja, hogy az idősek a digitális eszközöket legfőképp személyközi kapcsolattartásra, információkeresésre és szórakozásra

használják, azonban – tekintettel arra, hogy a “baby boomer” generáció digitális műveltségi szintje alacsony – ez egy résztudáson alapuló, korlátozott használatot jelent.

Kulcsszavak: digitális eszközök, közösségi média, digitalizáció, technológiai determinizmus, baby boomer, információs forradalom, médiatudatosság, internethasználat, generációs szakadék

Bevezetés

Az információs forradalom, a digitalizáció és ezzel együtt a közösségi média, valamint a forradalmian új kommunikációs eszközök megjelenése, egy új életmódot, életvitelt alakítottak ki. Fekete Mariann szerint, a korábbi életmódhoz képest, egy magasabb minőségű, kényelmesebb és gyorsabb formáját hozták létre a mindennapoknak, amely nemcsak az offline térre, de az időre/időbeosztásra is hatással van. (Fekete, 2018) A hatások természetesen kivétel nélkül minden generációt érintenek, viszont a generációk más-más ütemben és más szempontok alapján integrálódnak az újdonságokhoz.

Kutatásom során, a körtvélyfájai “baby boomer” generáció digitális eszközhasználati szokásait fogom vizsgálni. Körtvélyfája, Marosvásárhelytől 21 km-re északkeletre fekszik, Gernyeszeg községhez tartozik, népessége megközelítőleg 1600 fő. A kutatásom legfőképpen azért fog erre a falura épülni, mivel én itt élek és töltöm a mindennapjaim.

Miért pont a “baby boomer” generációt választottam? Én, mint Z-generációs fiatal, naponta használok digitális eszközöket, közösségi médiát. A tájékozódás, a kommunikáció, és maguknak a digitális eszközöknek a használata számomra nem okoz problémát. Abban a szerencsés helyzetben vagyok, hogy rengeteg időt tudok tölteni a nagyszüleimmel. Az apai ágon levő nagyszüleim rendelkeznek számos digitális eszközzel, de főleg azért, mert édesapám és bátyám rábeszélést és betanították őket a különböző eszközök használatára. Az anyai ágon levő nagyszüleim csupán okostelefont, televíziót és rádiót használnak a mindennapokban. Digitális eszközhasználat terén az anyai és az apai ágon levő nagyszüleim között hatalmas különbség van. A különbségek nem csupán a köztük és a köztem levő kommunikációban mutatkoznak ki, hanem számos más területén is az életüknek.

A digitális eszközhasználati szokások vizsgálata fontos, kutatási témává váltak. A digitális eszközök elterjedése és elérhetősége, jelentősen megkönnyíti mindennapjaink. A digitális eszközök több szempontból kifolyólag is hatást gyakorolnak az idős generációkra, legyen az pozitív akár negatív hatás egyaránt. Ezek az eszközök (például mobiltelefon, számítógép, táblagép, laptop) lehetővé teszik az idősebbek számára a könnyebb kapcsolattartást. Ez fontos és jelentős pozitívum lehet, ha a családtagjaik vagy barátaik távol élnek tőlük, vagy olyan betegségben szenvednek, ami miatt nem tudják elhagyni otthonaikat. A telefonhívások, a közösségi média, az e-mail, segíthet nekik a magány, és az egyedüllét hátrányaival való megbirkózásban. A digitális technológiák lehetővé teszik, hogy egészségügyi információkat keressenek, online konzultációkat tartsanak orvosokkal vagy egészségügyi monitorozó

eszközöket használjanak. Online közösségekhez tudnak csatlakozni, több időt tudnak szakítani a szórakozásra, olyan tevékenységeken, eseményeken vehetnek részt, amelyekre előben nem tudnak, vagy nem szeretnének elmenni, ezáltal társadalmi kapcsolataikat is erősíteni tudják. Számos olyan online tanfolyam és oktatási lehetőség áll rendelkezésükre, amely során új dolgokat tanulhatnak és fejleszthetik a kreativitásuk.

Kutatásom során, azt szeretném vizsgálni, hogy a körtvélyfájai boomer generációra pontosan milyen hatásai vannak a digitális eszközöknek és a közösségi médiának. A hatások első sorban a mindennapokra, a szokásokra és a viselkedésekre vonatkoznak. Továbbá arra is kizszeretnék térni, hogy milyen változások jelentkeztek rutinjaikban, mire használják a közösségi platformokat, mennyire tudatosak és informáltak ezeknek a platformoknak a pozitív, valamint a negatív hatásaival kapcsolatban.

Elméleti keret

Információs forradalom, információs társadalom

Az információ, mint fogalom meghatározása jóval bonyolultabb, mint gondolnánk. A Pallas Nagy Lexikon IX. kötete szerint az információ egy latin kifejezés, amelynek jelentései a következők: értesítés, értesítő, tudósítás, informál, tudatás, értesít, informátor, tanító. (Goldziher, 1897). Az Idegen Szavak és Értelmezések szótárában is hasonlóak a jelentések, ott viszont a hír, és a hírközlést is megemlíti. Más értelmező szótárak meghatározása sem áll messze az előbb említett jelentésektől. Lényegében az információ kapcsolatban van a kommunikációval, a tanulással a tudással, a hírrel, ismeretekkel, az ismereteknek a közlésével, tudással és adatokkal. (Pintér, 2007)

Következhethet a társadalom meghatározása, ami már jóval könnyebb feladat, mint az információé. Társadalom alatt érthetjük az emberi kapcsolatoknak és viszonyoknak a teljességét, valamint minden olyan emberek közötti csoportosulást, ami földrajzi területekhez köthető, és kialakított intézménye, továbbá kultúrája van. (Pintér, 2007)

Így, hogy már definiáltuk az információt és a társadalmat is, kössük össze őket, és nézzük meg mit jelentenek egyben, információs társadalomként. A két szó jelentéséből egy olyan társadalomra tudunk következtetni, amiben az információ jelentős mértékben meghatározza az emberek életét. Az információval kapcsolatos jelenségek fontos jelentőséget kapnak,

középpontba kerülnek. Meghatároznak több területet is, mint például az emberi kapcsolatokat, a kultúrát, az intézményeket, a térbeli kötődést és a nemzetállamot is. (Pintér, 2007)

Minden emberi közösség számára ennyire fontos az információ, minden társadalom az információra épül, információs társadalomban éli mindennapjait? Valóban, minden társadalomnak szüksége volt és van információáramlása, viszont egyik korábbi társadalmat sem határozta meg ennyire az információknak a közlése, fogadása, feldolgozása, áramlása, tárolása és értelmezése, mint a mait, amelyben élünk. (Pintér, 2007)

A 18. századi ipari forradalom kirobbanása óta, az európai társadalmak úgy tekintettek és tekintenek a technológiára, mint ördögi találmányra. Úgy gondolták, és mai napig úgy gondolják az emberek, hogy a technológia minden létező társadalmi problémát megtud és megfog tudni oldani. (Bausinger, 1995)

Napjaink során információs társadalomban élünk, amely akár jó, akár rossz, de hatást gyakorol a társadalomra. Alkalmazkodnunk kell az új és modern technológiákhoz, amelyek gyakran ingerültséghez, frusztrációkhoz vezethetnek, olykor morális pánikhoz, vagy sokkszerű reakciókhoz. Mindezek a hatások miatt első sorban az olyan kézzelfogható eszközöket okolják, mint a mobiltelefon, a számítógép, az internet stb., melyek gyökeresen megváltoztatták életünket. Ezek a technikai eszközök a laikus emberek számára szinte követhetetlen tempóban alakulnak és változnak át, egyre nagyobb számban jelennek meg a piacon, egyre több funkcióval, komplexitással és sokféleséggel rendelkeznek. A hagyományos értékeket és életmódot jelentős mértékben felforgatták ezek az új technikai eszközök, amelyek próbára teszik az egyéneknek és a társadalomnak is a tanulási és alkalmazkodóképességét. (Kincsei, 2007)

Technológiai determinizmus

A technológiai determinizmus kapcsán nem szabad megfeledkeznünk Marshall McLuhan-ról, aki a kommunikációs technológiáknak a történetében négyféle különböző korszakot különített el. A korszakok a következők:

- törzsek kora,
- írásbeliség kora,
- nyomtatás kora,
- valamint elektronika kora.

Ezekben a korszakokban olyan találmányok láttak napvilágot, amelyek gyökeresen megváltoztatták a társadalom életét a Földön. A legfontosabb találmányok közé tartozik a fonetikus ábécé, a nyomdagép és a távíró, amelyeknek feltalálói akkortájt még csak nem is sejtették, hogy találmányaik forradalmasítani fogják a társadalmat. Mindezek az eszközök azért is voltak forradalmiak és jelentőségteljesek, mert megváltoztatták az embereknek a saját magukról és a világról alkotott gondolkodásuk. (McLuhan, Griffin, 2001)

A technikai találmányok, kulturális változásokat vonnak maguk után. Ez a technológiai determinizmusnak az egyik fontos jellemzője. A kommunikációs technológiák nem hagyják érintetlenül az életünk egyetlen területét sem, mivel hatással vannak a családi életre, a munkahelyre, a barátságokra, az iskolára, az egészségügyre, a vallás gyakorlására, a politikára, de még a pihenésre is. Ezáltal eljuthatunk arra a következtetésre, hogy a kommunikáció nem csak hatást gyakorol az életünkre, de átalakítja és befolyásolja is azt. McLuhan idézve: “Miközben alakítjuk eszközeinket, azok is formálhatnak bennünket.” (Griffin, 2001, 323 oldal)

McLuhan az “Egy korszak hajnala?” című alfejezetében azt a kérdést veti fel, hogy az új digitális eszközök, mint például a számítógépek, vagy telefonok, vajon egy olyan korszakba/világba fognak e repíteni minket, amely interaktív és digitális, valamint különbözik, az említett négy történelmi korszaktól. Már kijelenthetjük, hogy a multimédia rendszerek összeolvadása nem csak a látóhatáron van jelen, hanem már egy valós jelenség. Az interaktivitás a televízión, telefonon és sok más eszközön lehetséges, így képesek vagyunk beleszólni a látott történetek alakulásába. Az emberek és az eszközök közötti határvonalak kezdenek egyre szemmel láthatóbban elhomályosodni, mondhatnánk úgy is, hogy az emberek most már nem képesek a digitális eszközeik nélkül élni és meglenni. Ha McLuhan szerint mindezekben a jelenségekben már a tanulmánya megírásakor nyakig benne voltak az emberek, akkor mit mondhatnánk most mi? Mi meddig vagyunk benne? (Griffin, 2001)

Everett Rogers, az új technológiának három vonását különítette el. Elsőként a technológia interaktivitását, majd az individualizált jellegét, továbbá pedig kitért az új kommunikációs rendszerek aszinkron jellegére is. (Everett, 1986) Mindezek ellenére ezeket az új médiumokat hasonlóképpen alkalmazzák, mint a régi tömegmédiumokat, a reklámban, a propagandában az értékesítésben és még számos területen is.

A technológia naturalizációja és domesztikációja

Hermann Bausinger, „Mindennapi élet, technika és médiumok” című írása, a médiatechnológiára fókuszál, valamint a médiatechnológia beágyazódására a mindennapi életbe. Bausinger szerint a mindennapok biztonságot és bizalmat alakítanak ki. Ez egy olyan értelmezésmód mely szerint a mindennapi élet, garantálja az eseményeknek a rutinszerű lebonyolítását, és képes tartós rituálék kialakítására is. Kutatásom szempontjából, fontos megemlíteni a média-rituálékot. Ide tartozik a reggeli újságolvasás, vagy a munka utáni látszólag céltalan médiafogyasztás is. Utóbbi esetében nem is a médiafogyasztás a fontos, hanem a háttérben rejlő rítus, mely szerint ez a fajta médiafogyasztás, a mindennapi élet problémái elől való menekülést, kiszakadást jelenti. Fontos tudni a média-cselekvésekről, hogy a mindennapokban integrálódnak. Az integráció alatt, ezek a cselekvések összekapcsolódnak nem-mediális tényezőkkel is. A média cselekvések, legtöbbször kollektív cselekvéseknek mondhatóak, ami azt jelenti, hogy még akkor sem vagyunk valóban egyedül, amikor újságot olvasunk, mivel ezt a családjunk, a barátaink és a kollegáink hálózatában tesszük. A társadalmi-kulturális különbségekről sem szabad megfeledkezünk. A különböző társadalmak és kultúrák, befolyásolják a média-cselekvéseket. Gondoljunk itt akár a generációkra vagy a nemek eltérésére. Ezek a különbségek befolyásolják a média érdeklődéseket, és különböző cselekvésekre készítetnek. Roger Silverstone, angol médiakutató nevéhez kötődik a technológia domesztikációjának elmélete. Olyan kutatási programot, bonyolított le, melyben azt vizsgálja, hogy az új médiumok, és a kommunikációs technológiák, milyen viszonyban vannak a mindennapi élet keretfeltételei között. Bausinger nézetei, Roger Silverstone és David Morley írásaiban is visszaköszöttek. Ők azt hangsúlyozzák, hogy a médiumok használatát, más háztartásbeli feladattal egybekötve kell vizsgálni. A televízió sem egy elszigetelt médium, hanem sok más egymással összekapcsolt információs és kommunikációs technológiáknak az egyike. Fontos kiemelni, hogy ha a médiumok használatát vizsgáljuk, akkor arra is figyelni kell, hogy a háztartások térbeli szempontból hogyan helyezkednek el, valamint a médiahasználat rituális jellegére és időbeliségére is kikell térni. Silverstone szerint az „otthon” egy olyan hely, melynek kialakításában a XX. század eleje óta, fontos szerepe van a médiumoknak. (lásd Szijártó, 2021)

A digitális/IKT eszközökről

Néhány évvel ezelőtt, még csak gondolni sem mertünk volna arra, hogy mára olyan technológiai eszközök birtokaiban lehetünk, amelyek számos területen megkönnyítik mindennapjainkat. Az elmúlt évszázad során világszerte jelentős technológiai fejlődések mentek végbe, mely komoly változásokat hozott az életünkben. Kijelenthetjük, hogy életünk szerves részéivé váltak a technológiai eszközök. Minden olyan elektronikai eszközt, az IKT-s eszközökhöz sorolunk, amely az információ átadásában szerepet játszik. Ide sorolható, a TV, a rádió, a számítógép, a vetítő, a tablet, a digitális fényképezőgép stb. Nem szabad megfeledkezni az egyik legtöbbet használt IKT eszközről sem, ami az okos telefon. A legtöbb IKT eszköz megtalálható a háztartásokban, és anélkül, hogy tudatosítanánk magunkban, a mindennapokban rengeteg időt fordítunk használatukra. Az IKT eszközök magukba foglalják a teljes körű technológiai tervezést, vagyis az információknak a feldolgozását, hozzáférését és átadását is. A feldolgozott adatokat pedig megjelenítik szöveg, kép vagy akár hang formájában is. (Kacsó, 2018)

Kommunikációs technológiák korszakai

A kommunikációs technológiák kialakulását, néhány teoretikus különböző történelmi korszakokra különítette el. “Rogers (1986) például az írás feltalálására, a nyomtatás 15. századi kezdeteire, a távközlési kor 19. század közepi kiindulására és az interaktív kommunikáció korának 1946-os, a nagyszámítógép feltalálásához kapcsolódó kezdetére teszi a fordulópontokat.” (Rogers, McQuil, 2003, 82. oldal) Schement és Curtis például már más szempontok szerint figyelték meg a kommunikációs technológiáknak a találmányait. Ők az eszközöket nem fordulópontokhoz kötik, hanem dimenziókhoz kapcsolják, amelyek a következők:

- “fogalmi/intézményes”, amely például az íráshoz kapcsolódik
- “beszerzési és tárolási” amely a papír és nyomtatáshoz kapcsolódik
- “feldolgozáshoz és terjesztéshez kapcsolódó”, amelyre példák lehetnek a számítógépek és a műholdak. (Schement, Curtis, 1995)

Idővel ezek a modern eszközök egyre nagyobb sebességgel kezdtek el fejlődni, egyre erősebb a hatáskörük és szóródásuk is, ezért nem hiába szokták említeni azt, hogy a kommunikáció könnyebben lépi át az időnek és a térnek a határait. (McQuil, 2003)

Digitalizáció

Digitalizálás: a digitalizálásnak köszönhetően, minden kiválasztott információ és adat, amely azelőtt tegyük fel papíralapú formában volt elérhető, digitális platformra helyeződött át. Ezeket a most már digitális adatokat, egy digitalizálásra alkalmas eszköz segítségével értelmezni lehet. (Obermayer, et.al 2023)

“Digitalizáció: a digitális technológiák és az IT-képességek további integrációját és optimalizálását jelenti a folyamatok és szolgáltatások fejlesztése érdekében.” (Obermayer, et.al 2023, 34. oldal)

A digitalizáció kialakulásához és elterjedéséhez, nagy mértékben hozzá járult, az ipari forradalom. A forradalom több szempontból is számos innovációt hozott magával. Az innovációk első számú célja az volt, hogy az emberek életét megkönnyítsék, és a gyártó eszközöknek a digitalizálásával, hatékonyabb legyen a termelés. Mindez az új technológiáknak köszönhetően meg is valósult. A továbbiakban vegyük számba a digitalizáció mindennapokra gyakorolt hatásait. A gazdasági és a társadalmi fejlődésre minden szempontból pozitív hatással volt. Az emberi kapcsolatokra is, ugyanis az internetnek és a mobiltelefonoknak köszönhetően az emberek világszerte tudnak egymással költséghatékonyan és könnyen kommunikálni. A digitalizáció olyan mértékben beépült napjainkba, hogy lassan már észre sem vesszük. (Obermayer, et.al 2023)

Erre a legmegfelelőbb példa az oktatás és az egészségügy. Az oktatásban például most már napi szintű használati eszközzé váltak a számítógépek, telefonok, a nyomtató vagy a projektor. Az egészségügyben ugyancsak ide sorolható a számítógép vagy a telefon, de az online vizitek is, vagy a számos digitális egészségügyi eszköz. (Pólya, 2011)

Leginkább a 2000-es évek folyamán az emberek gondolkodás és szemléletmódja jelentősen megváltozott az új digitális médiumok használatára vonatkozóan. A fejlett ipari országokban egyre nagyobb mértékben vált elérhetővé a társadalom számára az új technológia. (pl. számítógépes szoftverek, hardverek, a számítógépek, a mobiltelefonok és az internetkapcsolat) Nem csupán elérhetőek, de megfizethetőek és kíváncsok lettek, és az emberek hasznos fogyasztási cikkeknek tekintették őket. A gyors és széleskörű terjedésnek köszönhetően, a társadalmak egyre gyorsabb ütemben fogadták el a digitális környezeteket, és váltak felhasználókká. Mostanra már annyira aktív felhasználók, hogy otthonosan mozognak a digitális világban és napi szinten többször is megfordulnak egy adott platformon, hogy kapcsolatokat tartsanak fent, alakítsanak ki és tevékenykedjenek. A digitális médiumokat a ma

embere már természetesnek tekinti, a használatába már beletanult, és képes saját igényei szerint használni a digitális eszközöket kommunikálásra, vásárlásra, szórakozásra, tanulásra, informálódásra, pénzügyi rendezésre, stb. Nem csak magán, de hivatalos jellegű teendők elvégzésére is. Az információtechnológiai iparnak a képviselői, az évek folyamán képesek voltak megfigyelni, hogy mik azok a dolgok, amiken javítani kell, és mostanra már egyszerűbben kezelhető, nagyobb adatforgalmat bonyolító, bizonyos mértékig személyre szabható és egyre több mindenre képes programokat hoznak létre a felhasználók számára. A technikai médiumoknak köszönhetően még sohasem volt ennyire egyszerű elhallani és ellátni olyan messzire, amennyire szabad szemmel nem lehet. A digitális médiumoknak köszönhetően az érzékszerveink polipszerűen megsokszorozódtak és meghosszabbodtak. (Pólya, 2011)

A tömegkommunikációs eszközöknek a gyors fejlődése miatt a kommunikációnak a különböző módozatai, interaktív hálózatokba integrálódtak, ezáltal megszületett a hipertext rendszerű metanyelv, az információs szupersztráda. A hit, a törvények és a kultúra maga is alapvetően megváltoznak, mivel a kultúrát azt maga a kommunikáció közvetíti, az új technológiai rendszerek pedig a kommunikációt is megváltoztatják, sokrétűbbé teszik. Az információ korában a kultúrának két jelentős tulajdonságáról beszélhetünk. Az első az a mediatizált jellege, azaz a média által meghatározottá és közvetítetté válik, második jellemzője pedig a globalizáltság lett. Ezek a tulajdonságok a társadalmi élet minden területére, így a fogyasztói magatartásra és a kultúra alakulására is hatással vannak. Castells szerint az új életstílusnak két kritikus jellemzője van, az otthonközpontúság és az individualizmus. (Fekete, 2018)

Generációs felosztások

A generációt, mint fogalmat úgy határozhatjuk meg a legpontosabban, mint azoknak az embereknek a csoportját, akik ugyanabban az érában születtek, egyazon idők formálják és építik őket, valamint ugyanazok a társadalmi jellemzők befolyásolják életüket. Ezáltal arra következtethetünk, hogy a kohorszokat az életkor és életszakasz, a technológiák, a tapasztalatok és az események formálják. (Fekete, 2018)

Napjainkban is kiemelt fontosságú szerepet kapnak a generációk felosztásával kapcsolatos kutatások. Ennek az-az oka, hogy a kutatók rájöttek arra, hogy egyes generációk, ha nem is jelentős mértékben, de más-más magatartási formák szerint élnek, és más-más attitűdökkel rendelkeznek. (Babos, 2018)

A Yankelovich-riport néven működő Egyesült amerikai kutatás-sorozat, a generációknak a magatartását figyeli, már 1971 óta. A kutatás során legfőképpen arra fektetik a hangsúlyt, hogy

a generációknak az élményeit vizsgálják meg, azaz, hogy milyen élményeket éltek át, ami befolyásolta a szocializálásuk. Ez fontos, mivel a nagyobb élmények és az élet során történő meghatározó események, befolyásolják a generációknak a döntéseiket, választásaikat. (Gergrätz, 2009)

A Yankelovich-riportok kezdetben három generációt különítettek el, ezek közé tartozott az (1) X-generáció, (2) a Baby Boom generáció és (3) az Érettek. Ezzel szemben Strauss és How kutatásuk során, a három generációs felosztás helyett egy öt kategóriát tartalmazó felosztást használtak, mivel ők a generációk internethasználatának differenciáit vizsgálták. A felosztás a következő korosztályokat különbözteti meg:

- az Ezred fordulósok (1997-1992 között születettek)
- az X-esek (1965-1967 között születettek)
- a Baby Boomerek (1955-1964, 1946-1954 között világra jöttek)
- a Csendesek (1937-1945 között születettek)
- és a G.I. tagjai, akik a háború előtt, 1936 előtt születtek. (uo.) (Ercsey, 2021).

A Baby Boomer generáció

Kutatásom során a körtvélyfájai “baby boomer” generáció tagjainak digitális eszközhasználati szokásait fogom vizsgálni. A következő sorokban a baby boomer generációra fogok kitérni és megnézni, hogy mik az általános meghatározás szerinti jellemzőik. A háború utáni fellendülés idején születtek, amikor a legelterjedtebb információs és kommunikációs technológia a rádió volt. Fiatalságukat az emberi jogi küzdelmek formálták, és a populáció 24 százalékát tették ki. Hippi és TV generációnak is nevezik őket. (Fekete, 2018). Fontos jellemzőik, hogy az előző generációkhoz képest több információra és tudásra éheznek. Személyiségük jellemzői közé sorolható a tisztelet, a kitartás, a fegyelem, és az alázat. Lojálisak a munkahelyükhöz, nehezen váltanak, ha arra kerül a sor, a szakmai tudást és a tapasztalatot nagyra becsülik és értékelik. Azok az események miatt, (kommunista diktatúrák, II.világháború utáni újjáépítések, nukleáris fenyegetettség) amelyeket megélték, a baby boomer generációra jellemző, hogy megelégedik azzal amije van, és kevésbé vállal kockázatot, hiszen megélték azt az időszakot, amikor nélkülözniük kellett és fenyegetettségben éltek. Természetesen meg kell jegyeznem azt is, hogy a felsoroltak nem egyértelműen jellemzőek minden egyes tagjára az adott generációnak. (Babos, 2018)

Az idős generációról

Mivel kutatásom a körtvélyfájai idős generáció digitális eszközhasználatára épül, fontosnak tartom, hogy röviden írjak magukról az idősekről is. Az öregedés tanulmányozásával a gerontológia foglalkozik, beleértve az öregedéssel együtt járó biológiai, szociológiai és pszichológiai változásokat.

Az időskor egy olyan zárófejezet az emberek élete során, amelyet az érettség korának szoktak még nevezni. Ilyenkor a legtöbben visszatekintenek a múltra, sorra veszik a döntéseiket, a kudarcaikat, sikereiket, átgondolják mi mindent vittek véghez az életükben, úgy élték e le az életüket ahogy szerették e volna. Az elmélkedés után lehetnek pozitívak és elégedettek, viszont, ha úgy érzik, hogy elvesztegették az életüket, akkor kétségbeesettnek érezhetik magukat, és időskori éveik nem lesznek felhőtlenek. (Jászberényi, 2011)

Manapság az internet fokozatosan növekvő jelentőséggel bír az idős generációk mindennapjaiban. Az idők során, kiemelt fontosságúvá vált az idősebb korosztály jóléte, életminősége és elégedettségi szintjének vizsgálata, ami a népesség öregedésével párhuzamosan került előtérbe. Nemzetközi kutatások alapjait figyelembe véve, pozitív összefüggéseket lehet kimutatni az időskorúak internetezési és szabadidős tevékenységei között.

Az internet megjelenésével és elterjedésével, valamint ezeknek a szolgáltatásoknak az igénybevételével, az idős generációknak nemcsak a mindennapi élete, és életminősége, hanem a szokásaik is befolyásolva lettek, és ennek köszönhetően jelentősen megváltoztak. (Ercsey, 2021)

„Soha nem láttunk még olyan, a 65. életévét betöltött csoportot, amely ennyire jól informált, jól szituált és ennyire jó egészségnek örvend ... ez az öregedés újra definiálása. Egy új átmeneti korszak, a „gerontolescence” tanúi vagyunk” (Alexander Kalache, a WHO Health of the Elderly program korábbi igazgatóját idézi Székely, 2020, 68. oldal)

A mindenki által megszokott generációs felosztás, amely gyermekkorra, felnőttkorra és időskorra osztotta fel az életünket már egyre kevésbé releváns. Az utóbbi évszázadban megfigyelhetővé vált, hogy az emberek egyre tovább élnek, ezért a hármas tagolást újra kell gondolni. Egyes generációk, vegyük figyelembe most példának a Baby Boomereket, ők szembe mennek a sztereotípiáikkal. Míg sokan úgy gondolják, hogy az említett generációra jellemző a szellemi és fizikai leépülés, az elesettség, a semmittevés, és még sorolhatnánk,

ezeket a tulajdonságokat megcáfolva, ők napjainkban tevékeny, fiatalos generációként, aktív társadalmi élettel és érzelmi kiegyensúlyozottsággal élik mindennapjaikat. Az idősödést már nem feltétlenül lehet jellemezni a fizikai és kognitív fogyatékoság megjelenésével, így kilehet jelenteni azt, hogy szembe mennek a hozzájuk kapcsolódó negatív sztereotípiákkal és vélekedésekkel egyaránt. Fogyasztóként is meghatározó a szerepük, ezért a piac előszeretettel épít rájuk. (Székely, 2020)

A kutatások azt mutatják, hogy 40-50 éves korra kezd el az emberi szervezet hanyatlásnak indulni, ami azt jelenti, hogy az észlelés, a figyelem, és az intelligencia csökkenni kezd. A köztudatban hosszú ideig jelen volt az a sztereotípiái mely szerint az öregedés elkerülhetetlenül együtt jár a hanyatláson kívül az egészségügyi állapot romlásával és a szellemi leépüléssel is. Vannak viszont olyan képességek és készségek is, amelyek csupán az idő előrehaladtával alakulhatnak ki az egyéneknél. Ilyen az élettapasztalat és a bölcsesség is, amelyek pozitív jellemzők az öregedés folyamatában. (Vehrer, 2017)

Jellemző lehet az idős generációra az elmagányosodás, viszont ezt az érzetet megelőzni és csökkenteni is lehet. Csökkenteni lehet például a társasági élettel, abban az esetben, ha az idősök aktívan részt vesznek a településük közösségi életében, kézműves vagy művészeti csoportokba járnak, vagy akár nyugdíjas klubokba. Emellett nem feledkezhetünk meg a médiafogyasztásról sem. Az elmagányosodás kiküszöbölésében nagyon sokat segítenek a különböző digitális eszközök, közösségi oldalak. A média mindig kéznél van, gyorsan és könnyen elérhető, és még a házból sem kell kimozdulni érte. A médiumok közül a televízió és a rádió kerül előtérbe, ezek csökkentik az idősök számára a legjobban a magányérzetet. Az idősebb korosztály hiába szeretné szabadidejét könyvek olvasásával eltölteni, mivel a látás romlása sokakat érint, az olvasás élménye nem lesz már kielégítő, így kénytelenek más elfoglaltságot keresni, szabadidejük eltöltése gyanánt. (Vehrer, 2017)

Fontos alapja az életnek a folyamatos tevékenység. Az emberek, ha tevékenyek akkor hasznosnak érzik magukat. Ha hasznosnak érzik magukat, akkor az önbecsülésük megnő, ami segít abban, hogy az emberi test szervezete normálisan működjön, ezáltal lelassítva az öregedés folyamatát. A kor előrehaladtával jelentősen csökken azon tevékenységek száma, melyet az idősök képesek végrehajtani, leginkább fizikai erejük miatt, így nem tudnak olyan munkákat végezni, amelyet korábban könnyen kiviteleztek. Mivel nem tudnak munkát végezni, kialakulhat a feleslegessé válásnak az érzése, ami több szempontból is káros. A tétlenség miatt türelmetlenné válhatnak az idősök, ami nemcsak az egészségükre, de a kedvükre és a

közérzetükre is negatív hatással lehet. Ahhoz, hogy mindezt kiküszöbölni lehessen, a szabadidejük eltöltése és a foglalkozások, amelyeken részt vesznek felkeltse az érdeklődésüket, alkalmazkodnia kell a személyiségükhöz, a testi és a szellemi állapotukhoz, és nem lehet túl megerőltető sem.

Az időskori szabadidő, és szabadidős programok

A szabadidő fogalmának meghatározása nem alkalmazható a világon minden társadalmi csoportra és történelmi korszakra. A szabadidő a társadalmi időnek a része, amelyet az emberek saját akaratuk és gondolatmenetük szerint osztanak be. Saját akaratuk szerint választanak elfoglaltságok vagy semmittevések különböző módszerai közül, amelyek kapcsolatban állnak és harmonizálnak életvitelükkel. A szabadidőnek a mennyisége és a felhasználási lehetőségei tükröként mutatják egy adott társadalomnak a politikai, a gazdasági a technikai fejlettségi szintjét, továbbá a berendezkedését és a társadalmi egyenlőtlenségek rendszerét is. (Fekete, 2018)

A szabadidő eltöltésének három különböző csoportját lehet meghatározni:

1. Fizikai foglalkoztatás: ez alatt azt kell érteni, hogy olyan feladatokat végeznek, melyeket első sorban egészségügyi állapotuk megenged. Ide tartozhatnak a közvetlen környezetüknek a rendben tartása, háztartási feladatok, (pl. sütés, főzés, takarítás) unokák felügyelése, de lehet munkaviszonyban levő foglalkoztatás is.
2. A szellemi kulturális foglalkoztatás: itt az egyén belső szellemi világára kell fókuszálni, azaz arra, hogy a szellemi frissességet megtudja őrizni. Ebben hasznos lehet és sokat tud segíteni, ha az idősek olvasnak, (akár könyvet, akár újságot) ha televíziót néznek és rádiót hallgatnak, ha színházba járnak vagy ha ismeretterjesztő előadásokon vesznek részt. Mindezek segítenek abban, hogy elszigetelődjenek a külvilágtól, és a közérzetükre is pozitívan hatnak.
3. A szórakoztató foglalkoztatás: ide olyan szabadidős programok tartoznak, amelyek nincsenek előre megszervezve. Ilyen lehet a séta, a kártyázás, a társasjáték vagy a kötés-horgolás. (Vehrer, 2017)

Média, mint fogalom

Mit jelent a média kifejezés? Habár nincsen tudományosan elfogadott meghatározása, a köznyelv és a médiaszakember különbözőképpen definiálja a médiát. A köznyelv a média alatt legtöbb esetben a rádiót és a televíziót érti. A médiaszakember tágabb értelemben értelmezi, így szerinte a média a közvetítő közeget jelenti, ahol az emberek a mondanivalójukat fejezik

ki, és adják át mások számára. Ide nem csupán a televízió és rádió tartozik bele, hanem a tömegkommunikációs eszközök, a nyomtatott sajtó és az internet nyújtotta nyilvános fórumok is. A tág értelemben továbbá még beletartozhatnak a tv-csatornák műsorai, a nyomtatott sajtóorgánumok, a CD-k, DVD-k, óriásplakátok, kirakatok, rádióadások, és tv-csatornák műsorai is. Lényegében minden olyan kommunikációs eszköz, ami híreket, üzeneteket, adatokat akar közvetíteni a társadalom számára. (Barát, 2011)

A médiának több fajta társadalmi feladatai, és funkciói lehetnek, ezek közül itt hetet említenék meg: (1) tájékoztató funkció, (2) társadalmi, közigazgatási és közfunkció, (3) szocializációs funkció, (4) oktatási, ismeretterjesztési és dokumentálási funkció, (5) integráló funkció (6) szórakoztatási funkció és (7) szolgáltatási funkció (Barát, 2011, 154. oldalon levő ábra alapján)

Kutatásom azt bizonyítja, hogy a körtvélyfáji idősök számára a leginkább jellemző társadalmi funkció a szórakoztatási funkció.

Online platformok és közösségi média

A digitális vagy online platform kifejezést leginkább az interneten elérhető széleskörű szolgáltatások leírására használják, amibe beletartoznak a piacterek, a keresőmotorok, a közösségi média, a kommunikációs szolgáltatások, a fizetési rendszerek, a kreatív tartalomszolgáltatások, és még sok más. Az Európai Bizottság meghatározása szerint, az online platformok különféle formában és méretben vannak jelen, valamint példátlan ütemben folyamatosan újulnak, fejlődnek és növekednek. (dr. Papp, 2021) Zódi Zsolt szerint az online platformokat a következőképpen lehet definiálni: „olyan weboldalak, amelyek embereket és más embereket/erőforrásokat kapcsolnak össze algoritmusokkal vezérelt adatfolyamok segítségével, és amelyekhez kellően nagy számú felhasználó csatlakozott ahhoz, hogy társadalmi hatásuk mérhető legyen”. (dr. Papp, 2021, 17. oldal)

A közösségi média az elektronikus médiának az új és legkorszerűbb megjelenési formája. Elsősorban a televíziót és a rádiót követi, így sok hasonlóságot mutat velük szemben. Az új média számtalan lehetőséget nyújt a felhasználóknak. Ami különbözővé teszi, az első sorban az interaktivitás. Pszichológiai szempontból nem igazán tekinthető újnak, mivel a korábbi médiumok sajátosságai vannak egyesítve benne, és hasonlóképpen is működik, mint a korábbi ismert média. Az eddigi média felhasználásnál az interaktivitás lehetősége csupán korlátozottan volt lehetséges. (Barát, 2011)

Az online platformok kategóriáján belül említsük meg a közösségi platformok kategóriáját is részletesebben. A közösségi platformok keretein belül a felhasználók képesek egymással kommunikálni, kapcsolatokat kialakítani, egymás tartalmait megosztani, lájkolni, hozzászólni. Ezzel ellentétben más platformok esetében ezek a lehetőségek nincsenek ennyire erőteljesen jelen, vagy ha jelen is vannak, akkor nem ez áll a platform működésének a középpontjában. Ne feledkezzünk meg arról sem, hogy a közösségi platformoknál, a felhasználók által követett oldalaknak a bejegyzései, tartalmi, azok egy közös idővonalon, vagyis más néven a hírfolyamon jelennek meg, míg ezzel ellentétben más platformoknál, a tartalmak nem egy közös hírfolyamon és egyszerre vannak jelen, hanem a felhasználónak a saját oldalán. (dr. Papp, 2021)

A közösségi oldalak és a digitális médiumok új és jelentős fejlemények, amelyek nagyon rövid idő alatt épültek be a társadalom életébe és váltak a globális infrastruktúrának a részeivé. Az első közösségi oldal, amely nagy sikert aratott a maga idejében, az a 2005-ben megjelent Cywordl volt. A szinte már mindenki által ismert és használt közösségi oldalnak, a Facebooknak hat évbe telt míg elérte a félmilliárd felhasználót. A Facebook felhasználók köre folyton csak növekszik, jelenleg Indonézia és Törökország azok az országok, ahol már leginkább az idősebbek körében terjeszkedik. (Miller, 2018)

A digitalizált médiatermékek és szolgáltatások esetében csupán a felszín érzékelhető számunkra, hasonlóan ahhoz, ahogy egy jéghegynek csak a csúcsa érzékelhető az emberi szemnek. A jelenség emlékeztet arra a közismert metaforára, hogy a jéghegynek nagy része rejtve marad a hétköznapi megfigyelő elől. A közösségi média használata jól illusztrálja ezt a jelenséget: a jéghegy csúcsán elérhetőek egyes tartalmak, hirdetések, információk, valamint a hozzájuk tartozó visszacsatolások, míg a háttérben zajló fizikai, adatforgalmi, szerkesztési, hirdetési és egyéb folyamatok kívülről láthatatlanok. (Fehér, 2016)

Az Eurostat egyik felmérése szerint, a közösségi platformokat négy kategóriába lehet sorolni. A négy kategóriába tartoznak a közösségi hálózatok, multimédia-megosztó oldalak, vállalati vagy mikroblogok, és a wikialapú tudásmegosztó-oldalak. A kommunikációs szolgáltatások, mint például a Messenger vagy a Whatsapp, olyan közösségi média platformoknak számítanak, amelyeknek a legfontosabb funkciója, első sorban a felhasználók közötti kapcsolattartás. Ezeken a platformokon a felhasználók egy zárt rendszerben, szöveges üzeneteket, képeket, videókat, hangüzeneteket tudnak küldeni egymásnak, valamint videochatelésre is lehetőségük

van. Ezek a tartalmak csupán a két felhasználó között érhetők el, és a felhasználók legtöbb és legoptimálisabb esetben a saját nevükkel regisztrálnak. (dr.Papp, 2021)

Az új média és a hagyományos már-már kiszorított média között a legnagyobb különbség az, hogy az új média nemcsak információkat közöl, hanem lehetőségessé teszi a kétirányú kommunikációt, interaktivitást tesz lehetővé az elérhető nagy közönséggel, a kommunikáció globális jellegével és a korlátlan tartalomkörökkel. (Márton, 2014)

A közösségi média olyan médiumoknak az összessége, melyet a felhasználók feltöltött tartalmai töltenek meg. A közösségi média platformokat több altípusra oszthatjuk. Az altípusok a következők:

- képmegosztó oldalak, (pl. Instagram, Pinterest)
- videómegosztó platformok (pl. Youtube, TikTok)
- mikroblogok, (pl. Twitter)
- complex közösségi oldalak. (pl. Facebook) (dr. Papp, 2021)

Módszertan

A kutatás meghatározó módszere a résztvevő megfigyelés egy sajátos változata, a „saját kultúrában” vagy még inkább a saját lokális közösségben végzett etnográfusi megfigyelést volt. A megfigyeléseket abban a közvetlen környezetben végeztem, melynek én is részét képezem. Az empirikus kutatás során, összesen tíz mélyinterjút készítettem, helyileg Körtfelyfáján, generációkra való lebontás szerint a „baby boomerekre” koncentrálva. Az interjúk 30-70 perc terjedelemben készültek. A válaszadók mintája túlnyomórészt nő volt, arányuk elérte a 80%-ot, míg a férfiak csupán 20%-át tették ki az interjúalanyoknak. Ez részben annak tudható be, hogy a vidéki környezetben a férfiak – bár használják a digitális eszközöket és az új médiát – erről nem szívesen beszélnek, mert a hagyományos értékrend szerint a férfiszerep és a digitális eszközök szórakoztató céllal történő használata nem egyeztethető össze. Ezek az eredmények arra utalnak, hogy a nemek közötti különbségek jelentős hatással lehetnek az internet-használati szokásokra. Az alanyok életkora viszonylag széles skálán mozog, a legfiatalabb interjúalany 58 éves volt, míg a legidősebb 78 éves életkorú. Ez a demográfiai változatosság érzékenyebb betekintést nyújtott az internet-használati szokások és az életkor közötti kapcsolatok világába.

A mélyinterjú során feltett kérdések, 6 külön csoportba rendeződtek: a személyes élettér melyben a digitális eszközök találhatóak, az internet és a digitális eszközök használata, gondolatok az internetről és hozzáállás, a közösségi média használata, kapcsolattartás, szabadidő és médiafogyasztási szokások.

A terep

Az általam vizsgált település, Körtvélyfája, a Marosvásárhelyt Szászréggennel összekötő 15-ös országút mentén terül el. Marosvásárhelytől 21-km, utóbbtól pedig 9,4 km távolságra található. A falu, első okleveles említése, 1441-ből való, amikor is még „Kerthwelfa” néven volt ismert. Az 1886-ban megépült, Dédát, Székelykocsárdal összekötő 405-ös vasútvonal szintén érinti a települést. A település műúton és vasúton egyaránt jól megközelíthető, sok szempontból kisebb közlekedési csomópontnak tekinthető.

Területi-adminisztratív szempontból – további nyolc másik faluval együtt – Gernyeszeg községhez tartozik. Nemzetiségi összetételét tekintve a települést a múltban zömében magyarok lakták, és ezt a hangsúlyosan magyar jellegét napjainkban is megőrizte.

Körtvélyfája lakóinak, a kezdetek óta az alapvető foglalkozása a földművelés és az állattenyésztés volt. „1896-ban Körtvélyfája 1986 kat. hold földterülettel rendelkezett, melyből 1086 hold szántó, 81 hold kert, 20 hold szőlő, 223 hold legelő, 253 hold rét, 141 hold erdő és 182 hold terméketlen terület.” (Bíró, 2006, 140 o.) Ezek a számok, akkoriban összesen 257 gazdaság között oszlottak meg.

Az állattenyésztés, napjainkra már nem igazán jellemző a falura. A földművelés sem annyira jelentős, mint régebben. Az lakosok tulajdonában levő földterületek, az esetek 90%-ban bérbe vannak adva, nem a tulajdonosok foglalkoznak vele. Ezzel ellentétben, veteményese, szinte kivétel nélkül minden háztartásnak van, főként az időseknek.

A település lakosságának jelentős része napi rendszerességgel ingázik Marosvásárhelyre és Szászrégenbe munkahelyi kötelezettségeik teljesítése érdekében, bár helyi szinten is számos foglalkoztatási lehetőséget találhatunk. A faluban található két vendéglátóipari létesítmény, a White Horse panzió és a Kapusi vendéglő, amelyek több helyi lakost foglalkoztatnak. Ezen kívül a kisboltok, mint például a Profi loco, a Krisz Market és a Kapusi ABC, szintén jelentős számú munkahelyet biztosítanak a település lakói számára.

A 2021-es népszámlálás adatait figyelembe véve, a Körtevényfáján élő populáció száma, összesen 1749 fő. Ebből nemek szerint lebontva, 842 férfi, valamint 907 nő. ¹

A lakosság többsége magyar anyanyelvű. A magyarokon kívül romákat, valamint román nemzetiségű lakókat is találhatunk, viszont az ők számuk elenyésző. Az első magyarországi népszámlálás adatait figyelembe véve, amely 1784-87 között volt, Körtevényfáján összesen 537 személy élt, melyből 277 volt férfi, és 260 pedig nő. (Bíró, 2006)

Év	Román	Magyar	Német	Egyéb	Összesen
1850	170	635	3	57	865
1880	138	665	9	118	930
1930	191	1087	1	-	1279
1941	122	1232	-	-	1354
1992	172	1512	-	64 (roma)	1748

(Bíró, 2006, 141 oldalon levő táblázat alapján)

A települést főként idősök lakják. Ez annak tulajdonítható, hogy a fiatal generációk, többnyire beköltöznek a közeli városba, (Marosvásárhelyre) vagy külföldön telepednek le, vállalnak munkát, és alapítanak családot.

A vizsgált közösség

Monogram	Nem	Kor	Legmagasabb iskolai végzettsége	Foglalkozása (nyugdíjazás előtti foglalkozása)	Van e tulajdonában föld	Mekkora földterülettel rendelkezik	Havi összjövedelem
Sz.A	Nő	75	Középiskola	Könyvelő	Igen	2 hektár	3800 lej nyugdíj
B.Á	Nő	68	10.osztály	Szakácsnő	Nem	-	Minimál nyugdíj
B.Á	Nő	75	8.osztály	Varrónő	Igen	1,5 hektár	Minimál nyugdíj
D.M	Nő	67	10.osztály	-	Nem	-	Minimál nyugdíj
F.Á	Nő	74	Középiskola	Könyvelő	Igen	2,5 hektár	Minimál nyugdíj
B.A	Nő	76	7.osztály	Betegápoló	Igen	1 hektár	Minimál nyugdíj
B.M	Nő	62	Szakiskola	Takarítónő	Nem	-	Betegnyugdíj
D.A	Férfi	60	Szakiskola	Esztergályos	Igen	3 hektár	3000 lej nyugdíj
Sz.M.M	Nő	68	Középiskola	Könyvelő	Igen	5 hektár	2500-3000 lej nyugdíj

¹ a 2021-es népszámlálási statisztika adatait figyelembe véve, az Institutul Național de Știință și Statistică oldalról

B.J	Férfi	67	Szakiskola	Villanyszerelő	Igen	1 hektár	Minimál nyugdíj
-----	-------	----	------------	----------------	------	----------	-----------------

A minimál nyugdíj kiegészítése érdekében a megkérdezett idős személyek közül hárman további jövedelemszerző tevékenységeket folytatnak. B. Á., (75 éves) szabadidejében kézműves varrómunkákat végez, amelyek keretében ruházati cikkeket és asztalterítőket állít elő értékesítési célból, valamint egyedi megrendeléseket teljesít. B. J. kiegészítő jövedelme házi pálinka értékesítéséből származik. Sz. M. M. azon kevés egyének közé tartozik, akik házastársával közösen tevékenységgel foglalkoznak, és a termelt tevékenységet értékesítik a településen.

Kutatási eredmények összefoglalása

Személyes életterületen melyben a digitális eszközök találhatók

A használt IKT eszközöknek széles körét vonultatták fel az interjúk során az adatkezelők. A felsorolt IKT eszközök közé tartozott az: okostelefon, okostelevízió, számítógép, laptop, tablet, okosorszívó, okosóra és az okos fűtésvezérlés. Az interjúalanyok közül mindenki rendelkezett okostelefonnal, ami azt jelzi, hogy ez a digitális eszköz a legelterjedtebb a vizsgált korcsoportban. Második helyen a számítógép áll, amire vagy ajándék, vagy öröklődés módján tettek szert az alanyok, a harmadik helyet pedig az okos televízió foglalja el.

A megkérdezettek többsége, az okos telefonját csupán akkor tartja magánál (zsebében, táskájában, kezében), ha elhagyja otthonát. Az otthonukon belül, az idősek az éjjeliszekrényen, a konyhában egy polcon, vagy a ház valamely pontján letelve hagyják az említett digitális eszközt. Ha bevásárolni, családot, vagy ismerősöket látogatni mennek, de még ha csupán csak a kertben is tevékenykednek, akkor szinte kivétel nélkül kezükben tartják a telefont. Ahogy az egyik adatkezelő fogalmaz: „A telefont éjszaka az éjjeliszekrényen tartom, nappal meg csak a konyhában. A zsebemben például csak ritkán van, mert a konyhából hallom úgyis, ha hívnak. Csak akkor teszem a zsebembe, ha megyek el itthonról, hogy tudjanak elérni.” (B.M., nő, 62 éves)

Az okos telefonoknak nagy szerepe van abban, hogy az idősek biztonságban érezhessék magukat, és egészségüket is megtudják őrizni. Fontos, hogy kezükben, vagy halló távolságon belül legyenek a telefonjaik, mivel azoknak köszönhetően rosszullét/baleset esetén, azonnali

segítséget tudnak kérni: „Mindig a közelemben van a telefon. A zsebembe legtöbbször. Mindig nálam van, mert félek, hogy elessek, s akkor tudjak segítséget kérni.” (D.M., nő, 67 éves) Azt, hogy milyen fontos szerepe van az okos telefonoknak az idősök biztonságérzete szempontjából, a következő interjúrészlet érzékelteti: „Tavaly mentem ki a kertbe, hogy veteményezzek. Reggel volt még, s gondoltam először adok a tyúkoknak enni, s aztán megyek tovább. Úgy van nálunk hátul az eresz, ahol a tyúkok vannak, hogy felkell mászni vagy 3-4 lépcsőfokot, s mikor már odaadtam az ételt, s jöttem volna le, megbotlottam s leestem a lépcsőkre. Nem tudtam felkelni se, úgy fájt a forgóm. Szerencsére nálam volt a telefon, s tudtam hívni a leányomat, mert ha nem, ott feküdhettem volna egyedül, meddig valaki megtalál. Azelőtt nem mindig volt nálam a telefon, de mióta ez megtörtént, mindig hordom magamnál.” (B.M., nő, 62 éves)

A vizsgált közösség idős tagjain belül van olyan személy is aki, több digitális eszközt tudhat magáénak. B. Á-t amikor arra kértem sorolja fel, milyen digitális eszközökkel rendelkezik, a következőket említette: okos telefon, okos televízió, számítógép, okos porszívó, okos fűtésrendszer, okos óra. Az ő esete különleges. Szinte az összes eszközét a fiának köszönheti, aki családjával minden hétvégére haza látogat, és nála tölti a hétvégét. „Azért is van nekem ennyi mindenem, mert a fiamék hétvége hazajönnek hozzám. Ők úgy rendezték be a házat, s olyan eszközöket kaptam tőlük ajándékba, amik nem csak nekem, de nekik is hasznosak lehetnek. Számítógémem az unokák miatt lett, hogy tudjanak itt nálam is játszani, aztán hétközben elkezdtem én is rajta nézni filmeket. A porszívót például karácsonyra kaptam, s az nagyon jól is fog, de ők is használják, amikor itthon vannak. Ha ők nem lennének, még lehet okos telefonom sem lenne.” (B.Á., nő, 68 éves)

Roger Silverstone volt az első úttörő, aki a médiakutatások kapcsán tett kísérletet. Azt vizsgálta, hogy hogyan integrálódnak az új médiumok az otthoni környezetbe, és miként válnak ezek a médiumok a mindennapi szokások és társadalmi cselekvések részévé. (Szijártó, 2015) Romániában a lakókörnyezet is egy további szempontot jelenthet a digitális egyenlőtlenség szempontjából, tekintettel a városi és vidéki területek közötti jelentős fejlettségi különbségekre. (Tufă, 2010)

A vezetékes, valamint a vezetékek nélküli technológiai vívmányok, nem képesek arra, hogy az embereket láthatatlanná tegyék, viszont lehetőséget adnak arra, hogy könnyen és gyorsan tudjanak cselekedni akár távolról az otthonuktól is. (Simay, Gáti, 2015) A könnyű és gyors cselekvésre konkrét példát is halhattam, egyik interjú alanytól: „Főleg télen, sokszor volt úgy, hogy ha bent voltam a városban az unokáknál, estére mire akartam hazajönni, a telefonomról

beindítottam az okos fűtést, s mire hazaértem már meleg volt a házban. Az okos porszívót is ilyen napokon, mikor nem vagyok otthon, könnyen betudom a telefonról kapcsolni, s akkor az nekem elvégzi a munkát.” (B.Á., nő, 68 éves)

Az idősök, kivétel nélkül odafigyelnek arra, hogy digitális eszközeiket tisztán tartsák. Vigyáznak rájuk, rendszeresen portalanítyák őket. A telefonjaikat, ha épp nem maguknál tartják, vagy nincs használatban, biztonságos helyre teszik. *„Hetente leszoktam törölni a port az eszközökről, egy szanitár szeszes törölővel, s utána áttörölöm száraz zsebkendővel.” (Sz. Á., nő, 75 éves)* Egy másik adatközlő így fogalmaz: *„Megtörölgetem, nedves zsebkendővel s aztán szárazzal utána.” (B.Á., nő, 75 éves)*

A digitális eszközök beszerzésének módozatai

A fiatal generációk jelenléte, befolyásolja az idős közösségek hajlamát arra, hogy digitális eszközöket vásároljanak meg, szerezzenek be. (Vajda, 2019) Körtvélyfáján, a digitális eszközök, leginkább a család közvetítése által kerülnek az idős generáció tulajdonába. Ezt még a továbbiakban két csoportra lehet osztani. Az első csoport szerint, a digitális eszközök, úgy kerülnek az idősök tulajdonába, hogy a gyermekek és az unokák az általuk már nem használt, így kiselejtezett digitális eszközöket tovább adják az idősöknek, míg a másik csoportba tartozó idősök, egy teljesen új eszközt eszközt birtokolhatnak, amit vagy egy konkrét cél érdekében, vagy csupán ajándékba adnak nekik családtagjaik. A digitális eszközöket 8 idős ajándékba kapta, vagy „örökölte” unokáitól, gyermekeitől. Az ajándékba kapott eszközök, karácsony vagy születésnap alkalmából újonnan, utóbbiak használtan, különösebb esemény vagy ünnep keretein kívül kerültek az idősök tulajdonába. *„Valamelyik a családban kicserélte a telefonját, s akkor a régit nekem adták. S ez most is még így megy. Ha vesznek újat, akkor mindig én is kapok egy másikat.” (B.J., férfi, 67 éves)*

Az ajándékba kapott telefonnak olykor konkrét célja is volt, olykor első sorban csupán azért ajándékozták, hogy az idősöknek lehetőségük legyen szórakozni, elfoglalni magukat az internet segítségével. Az egyik adatközlő így fogalmaz: *„Kaptam ajándékba a fiaméktól, hogy tudjak velük video chaten beszélni a Messengeren, hogy legyen Facebookom, s akkor eltudjam magam foglalni.” (D.A., férfi, 60 éves)* Egy másik interjúalany ezt vallotta: *„Belenéztem a lányomnak a telefonjába, s akkor mondtam, hogy nekem is csináljanak egy ilyen Facebookot, mert megtetszett. Mind néztem az övét az ismerősöket, s azoknak az ismerőseit, s akkor elfoglaltam magam, s akartam magamnak is. Annyit mind mondtam, hogy aztán születésnapomra kaptam telefont, s akkor csináltak nekem is.” (Sz.M.M., nő, 68 éves)*

Csupán egy interjúalany volt az, aki az összes digitális eszközét saját magának vásárolta. Az eszközökre szüksége volt, mivel könyvelőként dolgozik és haladnia kellett a korról: „*A telefonomat, a számítógépet és a leptopot is én vettem magamnak. Szükségem volt rájuk, mert könyveléssel foglalkozok.*” (Sz.A., nő, 75 éves) Ez a szám, rámutat arra, hogy a Körtvélyfáján élő idősök, nyugdíjazás előtti foglalkozásához, milyen kevés mértékben volt szükség a digitális eszközökre, az internetre, és a technológiai vívmányokra. Megállapítható viszont az, hogy Sz.A. esetében, aki már évek óta, napi szinten használja foglalkozása miatt az számítógépet és a digitális eszközöket, számára mostanra már nem okoz bonyodalmakat a használat. Arra következtethetünk, hogy az idősök korukhoz képest képesek arra, hogy megtanuljanak boldogulni az új eszközökkel és az internettel is, csupán több időre van szükségük az elsajátításban, mint a fiatalabb generációknak, akik már ebben nőttek fel.

Az internet és a digitális eszközök használata, hozzáállás

Nem csupán az a fontos, hogy az előállított és fogyasztott tartalmat vizsgáljuk, ahogy az sem elég, ha csupán az ezeket előállító infrastruktúrát elemezzük. Vizsgálni kell azt, hogy az új média technológiákat milyen mértékben fogadják el, milyen motivációk lépnek érvénybe, és milyen társadalmi eredményei vannak a használatuknak. Megnézhetjük azt, hogy első sorban mire és hogyan használják a digitális médiát az emberek, de ne feledkezzünk meg arról, hogy megnézzük, mit gondolnak róla, mennyire tartják hasznosnak az eszközöket, milyen mértékben elégedettek az eredményekkel, és milyen erőfeszítésekre van szükségük a használatához, hiszen mindezek befolyásolják a használat rutinjait. (Venkatesh, et al., 2012)

Napjainkban már egyre nagyobb teret nyer az internet használat az idősök körében. Az adatközlők körében a legtöbben az internetet közösségi média oldalak látogatására használják, de akadnak közöttük olyanok is, akik saját érdeklődésüket kielégítő információkat is keresnek rajta.

Magyarországon, az internethasználat tekintetében, nagy lemaradásokkal küzdött az idős generáció. A 65-74 éves korosztály között, 2014-ben, csupán 30%-a volt internetfelhasználó. 2016-ra ez a szám, már elérte a 50%-ot. Ez az átlag, az évek előrehaladtával egyre csak nőtt. (Bene, et.al, 2020)

Az internet használat, a körtvélyfájai idősök körében az utóbbi években jelent meg, és ebben a folyamatban az egyik fő motivációs tényező a családtagok, különösen a gyermekek és az unokák bátorítása volt. Emellett egyes idős személyek az ismerőseik, barátaik pozitív visszajelzései alapján is döntöttek az internet használatának megkezdéséről. „*A barátnőm*

mondta, hogy van neki is ilyen internete, s mondta, hogy milyen jó s, hogy vegyek én okos telefont, s kezdjek el internetezni, mert érdekes, s mert lefoglal.” (B.A., nő, 76 éves) Ez a folyamat szorosan kapcsolódik az információs társadalom térnyeréséhez, és jelzi az idősök körében az internetes technológiák elfogadásának és elterjedésének fokozatos növekedését. A társadalmi támogatás és a pozitív példák által kiváltott motiváció kulcsfontosságú az idősök számára az internetezés megkezdéséhez és annak folyamatos gyakorlásához.

A kutatásom során változatos indokokat azonosítottam az idős egyének körében az internetezés megkezdésére vonatkozóan. Az adatok alapján a kapcsolattartás és a szórakozás igénye számított a leggyakoribb motivációnak az internethasználatra. *“Az osztálytársaim mindig tesznek fel valamiket, amiket a fiam látott, s én is akartam őket látni, s beszélni velük.” (B.Á., nő, 75 éves)* Egy másik interjúalany így fogalmazott: *“Inkább őszre s télre akartam internetet, hogy eltudjam foglalni magam, filmeket tudjak nézni, s ne csak egész nap varrjak, s kössek, mert aztán már azt is meguntam.” (B.A., nő, 76 éves)* Továbbá voltak olyan résztvevők, akiket foglalkozásuk kényszerített az internetezés elkezdésére: *“Munka miatt, vagyis a könyvelés miatt muszáj volt, mert elkezdtuk használni a digitális eszközöket.” (Sz.A., nő, 75 éves)* A megfigyelések rávilágítanak az idősök internetes tevékenységeinek sokféleségére, és az internet, mint kommunikációs eszköz, információforrás és szórakozási lehetőség egyre növekvő jelentőségére az idősök életében.

A digitális eszközökhöz, valamint az internethez való hozzáállás területén, szinte egyoldalúan pozitív visszajelzéseket halhattam. A szakirodalmat figyelmembe véve, arra gondoltam, hogy ha nem is az összes interjúalanyban, de legtöbbször lesznek ellenérzések az internettel kapcsolatban. A pozitív visszajelzések az internettel kapcsolatban, szinte kivétel nélkül az egészség, az egészség megőrzése kapcsán jelentek meg. Az idősök sokat használják az internetet arra, hogy egészséges recepteket keressenek, gyógynövényekről olvassanak, orvosokra keressenek rá, esetleg egy-egy felmerülő egészségügyi tünetükre, keressenek válaszokat. Az egyik interjúalany így fogalmazott: *„Mindenféle információra rátudunk keresni. Ha valaki beteg, megnézheti rajta a betegségeit, rákereshet, hogy vajon milyen baja van. Én nagyon sok egészséges receptet keresek, s próbálok ki. Van egy betegségem is, ami miatt muszáj odafigyeljek az ételekre, s akkor az interneten kapok finom recepteket.” (Sz.M.M., nő, 68 éves)* A Körtvélyfáján élő baby boomer generáció elmondása szerint, csupán az elmúlt 6-7 évben kezdett el először megismerni és mindennapi használatba venni az internetet. A fiatalok számára magától értetődik, hogy most már nem tudják elképzelni az életüket internet nélkül, viszont ez az állítást, az interjúk során, több időstől is halhattam: *„Egy szükséges rossz.*

Hiányozna, ha nem lennének ezek az eszközök, s az internet. Már hiányozna. Most már nem tudom elképzelni az életem internet s telefon nélkül.” (B.Á., nő, 75 éves)

Az idősök kapcsán beszélhetünk egy tényezőről, melyet technológiai szorongásnak hívnak, mely gátolja azt, hogy az emberek elfogadják és megértsék a technológiát. Azok az aggályok és fenntartások tartoznak ide, melyek a technológiával szemben alakulnak ki és fokozódnak, az életkor előrehaladtával. (Kenesei, 2020) A szorongás, a technológiával szembeni ambivalens magatartás fontos, főleg az idős generációnál, mivel befolyásolja a digitális eszközhasználatot: *„Könnyen becsaphatják az öregeket, mert mi nem vagyunk annyira modernek s informáltak, mint a fiatalok.” (B.J., férfi, 67 éves)* Egy másik alany így fogalmazott: *Az e-mailek, amiket küldenek, ha belemész, akkor vírussal tölthetik meg a telefonod, vagy az ismeretlen külföldi telefonszámok is veszélyesek, ezért csak olyan oldalakra megyek be amiket már ismerek. Tőlem szerencsére nem vontak le pénzt, de a televízióban sok olyan esetet hallok, akikkel ez már megtörtént. (B.M., nő, 62 éves)*

Az idősök élete jelentős mértékben megváltozott azóta, hogy elkezdték használni az internetet, és a digitális eszközöket. A változások túlnyomórészt pozitív irányba mozdultak el. A munkavégzés egyszerűbbé vált, a szabadidős tevékenységekben az internetben segítségre leltek, biztonságosabbá váltak a mindennapok, csökkent a magányosság érzet, valamint a kapcsolattartás is könnyebbé vált. Negatív következményképpen kiemelhető az, hogy az idősök több időt töltenek el otthonaikban a számítógép, a telefon és a televízió előtt, valamint jelentősen kevesebbet kézimunkáznak és barkácsolnak az idősök. *Igen, sok mindenben változott az életem. Mióta van okos telefonom, sokkal több alkalommal beszélek az unokákkal s a családdal, mert velük messengeren is tudok. S abban is változott, hogy mióta van internetem, nem ölöm magam annyira a kézimunkálással, mert ezelőtt nagyon sokat horgoltam, kötöttem, varrtam a gépen. Most már kevesebbet kézimunkázok, mert inkább leülök s megnézek egy filmet, vagy telefonozok egy kicsit. (B.Á., nő, 75 éves)* Egy másik interjúalany így fogalmazott: *Változott, mert azóta nem érzem magam egyedül, nem unatkozok, s mindig eltudom magam foglalni valamivel. (B.M., nő, 62 év)*

Ami a jövőt illeti, valamint azt, hogy mit gondolnak az idősök arról, hogy a jövőben milyen változásokat fog eredményezni az internethasználat, inkább negatív hangvételű véleményeket halhattam. *„Nem fognak tartani annyira egymáshoz az emberek. Megbeszélnek az interneten mindent, de élőben nem mennek el egymáshoz. Már most is sokszor így van, de ez még rosszabb lesz szerintem.” (D.A., férfi, 60 éves)* Az idősök legtöbbször attól tart, hogy a jövőben a

személyközi kapcsolatok rosszabb irányba fognak haladni még annál is, ami már napjainkban is sokszor érzékelhető.

Az idősök körében megfigyelhető az, hogy a digitális eszközök használatát erős ritualizáltság jellemzi. Azt is fontos kiemelni, hogy az eszközhasználat mechanikus cselekvéssorok mentén zajlik. Mindez abból ered, hogy az idősök nem teljesen látják át az eszköz működését, valamint azt, hogy hogyan kellene használniuk azt, ezért gyakran a segítőktől tanult cselekvéssorokat végzik lépésről lépésre. (Vajda, Tökés, 2020) Ebben segítségükre vannak a különféle házi gyártású útmutatók. *„Van nekem egy borítékom, amire aztán minden rávan írva, hogy mit, hogy kell csináljak. Ha valamiben elakadok akkor azt előveszem, s nézem pontról pontra, hogy mit ronthattam el. Rávan írva az is, hogy a Facebookomnak milyen jelszója s mailje van, mert én azokat nem jegyzem meg.”* (Sz.A., nő, 75 éves)

Az idősök egyöntetűen Digi internetbérlettel rendelkeznek. Egy olyan személy volt, akinek az internetszolgáltatója a Romtelekom volt, viszont idővel ő is átváltott a Digire. *„Romtelekom volt, de arra sokat kellett fizetni, s akkor arról lemondtam, s áttértem a Digire, az nem is olyan drága s jól is megy.”* (B.J, férfi, 67 éves) A bérlet kiválasztásában a családtól és barátoktól kértek segítséget. Az ügyintézését rendszerint a család végezte, csupán egy személy volt az, aki egyedül oldotta meg a problémát.

Közösségi média használat

A közösségi oldalak, pont azt nyújtják, amit első gondolatra feltételezünk róluk. Első körben, lehetőséget kínálnak arra, hogy személyesebb információkat, fényképeket osszunk meg a családtagjainkkal, ismerősökkel, barátokkal, valamint követni tudjuk másoknak ugyanezt a fajta tevékenységét is. Másodsorban a közösségi média felületek arra is lehetőséget biztosítanak, hogy nem személyes, de a felhasználókat érdeklő témákat kövessenek, tájékozódjanak. (Hack, Pintér, 2015)

A médiakonvergencia, mint fogalom, a tömegkommunikáció területén bekövetkező médiumok közötti integrációt jelenti, amelynek eredményeként az internetes kommunikációval összekapcsolódó multimedialitás révén a hagyományos médiumok (írott sajtó, rádió, televízió) egy közös médiummá egyesülnek. (Szécsi, 2013)

A Körtvélyfáján élő idősök közösségi média használata, szinte csupán egy platformra redukálódik le. Amikor rákérdeztem, milyen közösségi média oldalakat ismernek az idősök, a platformok száma szignifikánsan nőtt, viszont amikor arra kérdeztem rá, hogy milyen

platformokra vannak bejelentkezve, és mely platformokat használnak a mindennapokban, szinte kivétel nélkül, csak a Facebookot említették: „*Ismerem a Facebookot, az Instagramot, a Tik-Tokot, de csak a Facebookot használom.*” (Sz.A., nő, 75 éves)

A legismertebb és legtöbbek által használt közösségi média platform, Magyarországon a facebook.com (Facebook). Mérhetően ez a legaktívabb közösségi színtér. A közösségi médiatérnek számos pozitív, viszont számos negatív hatása is van. A Facebooknak a segítségével az idősek átélhetik a közösséghez tartozás élményét, valamint a Facebook segíthet nekik abban is, hogy ne érezzék magukat magányosnak. (Som, 2013) Az egyik interjúalany a következőképpen fogalmazott: „*Nagyon szeretem a Facebookot. Naponta, szoktam lájkolni, ha valaki tesz fel valami olyant. Kommentelek is néha, s megosztom a virágokat, s naponta köszöntöm fel a névnaposokat, vagy születésnaposokat. Csoportokban vagyok benne, van egy ilyen kutyás-macskás csoport, ott sokat lájkolok. Ha nincs mit csináljak akkor fellépek, szeretem a fényképeket s, hogy látok mindenkit.*” (F.Á., nő, 74 éves)

A fejlesztők alapos pszichológiai kutatásokat végeznek és integrálnak termékeikbe annak érdekében, hogy a felhasználók minél több időt töltsenek el az alkalmazások használatával. Példaként gyakran említik a Facebook like gombját, amely az agy dopamintermeléséért felelős részét stimulálja. (Bányász, 2018) Az egyik interjúalany így fogalmazott: „*Nagyon sok időt töltök el a Facebookon. Főleg télen aztán tényleg. Ha nincs mit csináljak, már elvégeztem a dolgom akkor veszem elő a Facebookot, lájkolok, kommentelek, s ott görgetem, nézem ki mit rakott fel.,*” (B.M., nő, 62 éves)

A Facebookon levő ismerősök száma, egy alanynál volt kimagasodó. Sz.A- a, legfőképpen előző és jelenlegi munkahelye miatt, 1428 ismerőssel rendelkezik. Így fogalmazott: „*Mivel könyvelő voltam, és még mai napig bedolgozok könyvelőként, sok személyt elfogadtam ismerősnek a Facebookon, mert sok munkára kaptam ott felkérést. Abban az évben ahogy létrejött a Facebook, én is csináltam, s azóta meg gyűltek az ismerősök a munka miatt is, meg ahogy teltek az évek egyre több rokont s barátot kaptam meg a Facebookon s jelöltem be.*” (Sz.A., nő, 75 éves) A többi interjú alany Facebook ismerőse, a 200 és az 500 szám között mozog. Ez annak is köszönhető, hogy rövid az-az időintervallum, mióta regisztrált a platformra, valamint annak is, hogy nagyon megszűrik és azt, hogy kit jelölnek be, és kit fogadnak el ismerősnek. „*Ha valaki bejelöl, csak akkor fogadom el, ha tényleg ismerem. Ha nem ismerem akkor egyből nyomom meg a törlés gombot. Én is csak azt jelölök be, akit ismerek, mese nincs.*” (B. M. I., nő, 62 éves)

Az ismerősökkel való érintkezés (lájkok, hozzászólások írása, születésnap köszöntések) napi szinten jelen van az idősök körében. A leggyakoribb érintkezés közé tartozik az, hogy az idősök születésnap köszöntőket írnak ismerőseiknek. Van olyan alany is, aki ezt napi szinten elvégzi, már-már mindennapi programként tekint rá: *„Naponta felmegyek a Facebookra, s megnézem kinek van aznap születésnapja. Szoktam nekik írni köszöntőket, küldök virágot nekik fényképen, írok rövid verseket.”* (Sz.M.M., nő, 68 éves) Természetesen olyan alany is volt, aki csak megfigyelőként van jelen, nem érintkezik az ismerősökkel, szinte semmilyen formában: *„Megnézem ki mit tett ki, elolvasom a hozzászólásokat is, de én soha nem szoktam kommentelni. Nagyon ritkán a családnak a képeit belájkolom, de inkább csak nézelődök”* (D.A., férfi, 60 éves)

Azoknak a személyeknek, akik az évek során, közösségi média felhasználókká váltak, csupán korlátozott ráhatásuk volt és van arra, hogy az általuk közölt személyes adataikat, feltöltött fényképeiket stb., a különböző szervezetek hogyan használják fel másodlagos információforrásként. (Simay, Gáti, 2015) Fontos kitérni erre a problémára, abból a szempontból, hogy megvizsgáljuk, a felhasználók mennyire bíznak meg az adott közösségi média platformban. Kutatásom során, azt tapasztaltam, hogy az idősök, azért bíznak meg a közösségi médiában, mert kedvező tulajdonságokat társítanak hozzá: *„Szeretem a Facebookot, az egy jó dolog. Annyi minden hasznosat olvasok rajta, látom az ismerősöket. Eddig nem csaptak be engem soha, a Facebookon sem fognak.”* (D.A., férfi, 60 éves)

Az alanyok közül egy olyan személy volt, aki nem csupán Facebook, hanem Instagram és TikTok fiókkal is rendelkezik. Mindez ugyancsak a családtagoknak köszönhető, hiszen az unokák bátorítása miatt regisztrált a platformokra. Az alany családjában, több olyan unoka és hozzátartozó is van, akik Tik Tok-ra, valamint Instagramra is rendszeren közzétesznek tartalmakat. *„A két lány unokámnál sokat láttam a Tik Tokot. Az egyik tölt is fel videókat oda, s én soha nem láttam, s akkor mondta, hogy csináljunk nekem is. Az Instagramot is csak miattuk töltöttem le. Ezekre én nem rakok fel semmit, csak őket nézem, de szórakoztatóak ezek is. Sok érdekes videó van fent Tik Tokon.”* (B.Á., nő, 68 éves)

A felhasználók közötti különbségek a digitális képességeik, attitűdjeik, értékeik és tudásuk által kialakított eltérő magatartások, gyakorlatok és identitások formájában nyilvánulnak meg. Ezek az eltérések számos társadalmi és kulturális mintát ölelnek fel, amelyek a napi digitális tevékenységek minőségének, céljának és intenzitásának függvényében különböző módon

befolyásolják a mindennapi életet, valamint sokféle online identitást hoznak létre és tartanak fenn. (Powell, 2007)

Kapcsolattartás

A telefon megjelenése, annak a kommunikációtörténeti korszaknak a kezdetét, jelenti, amelyet másodlagos szóbeliségnek nevezünk. Ez az időszak az első, amikor a szóbeliség kilép a közvetlen emberi kommunikáció azon korlátai közül, amelyek megkövetelik a partnerek egyidejű és egy helyen való jelenlétét. A telefon használata révén a közvetlen emberi kommunikáció három dimenziójából kettő átlépett a kibővített kommunikációs térbe. (Benczik, 2001)

A különböző digitális eszközöket, valamint magát az internetet, az alanyok első sorban kapcsolattartás keretein belül használják. Leginkább a családdal/rokonokkal való kapcsolattartásra gondolok, viszont ide tartoznak az ismerősök, barátok, akár szomszédok is: „*„A fiammal heti szinten beszélgetek Messengeren videóhívással. Az unokáim fényképeket szoktam nekem ott küldeni, s én is nekik, hogy láthassuk egymást, de vannak nekem is olyan barátnőim, akik más falvakban laknak, s akkor velük még szoktam gyakran messengerezni.”* (B.Á., nő, 68 éves). Az internetes formája a kapcsolattartásnak, a külföldön élő rokonokkal való kommunikációt is meglehetősen könnyíti. A külföldi telefonbeszélgetések percdíja magas, így az idősök inkább a mellett döntöttek, hogy egyáltalán, vagy csak nagyon keveset telefonáljanak külföldre. Az egyik megkérdezett interjú alany, ennek következtében tért át a Messenger és a Whatsapp használatára: „*Ha én hívtam fel a testvérem, akkor nem tudtam elköszönni tőle, annyi mondanivalója volt, s nekem is lett volna, csak nekem pénzt vonnak le ezért, mert Magyarországon lakik. Aztán amióta van neki is nekem is internetünk, azóta órákat beszélünk vagy Messengeren, vagy Whatsappon, mert ott ingyen van minden.”* (B.Á., nő, 75 éves) A beszélgetések időtartama változó, és több tényező is befolyásolja azokat. Az alanyok 5 perctől kezdődően, egészen másfél órás időtartamú telefonhívásokról, és videóhívásokról számoltak be: „*A családtagokkal 5-10 percet szoktam beszélni, mert nekik nincs annyira idejük, de a barátnőimmal néha annyi minden eszünkbe jut, hogy észre se vesszük, s másfél órát beszélünk. Barátnőikkel lehet, mert vének vagyunk mi már, nincs annyi dolgunk, mint a fiataloknak.”* (B.M., nő, 62 év) Az ünnepek ideje alatt, a telefonhívások száma megnő. Ilyenkor mindenki számára természetes, hogy eszébe jutnak és érdeklődnek az emberek a szeretteik, esetleg távolabbi rokonaik felől is, az idősöknél sincs ez másképp: „*Ünnepekkor, soha nem maradhat el, hogy felhívjam a rokonokat telefonon. Ez is már egy hagyomány. Minden jót kívánunk egymásnak, megkérdezzük, hogy hogy vannak, egészségesek e. Vannak olyan*

rokonok, akikkel csak ünnepeken beszélünk, de olyankor jólesik, ha engem hívnak, ha ők hívnak engem egyaránt.” (D.M., nő, 67 éves) A telefonhívások első és legfontosabb pontja, minden esetben az egészséggel kapcsolatos kérdések megbeszélése.

Az idősök a közösségi platformoknak köszönhetően, a hozzátartozókkal, barátokkal virtuálisan fent tudnak tartani egyfajta kapcsolatot anélkül, hogy személyesen kellene találkozniuk. A személyes találkozásnak a hiánya, viszont elszigetelődéshez, negatív érzelmekhez vezethet: (Bene, et.al, 2020) *„Nagyon jó dolog, hogy tudok az interneten beszélgetni, de egy idő után nagyon vágyok már arra, hogy élőben is beszélgethessek a családdal. Mégsem teljesen olyan online, mintha itt lennének velem. Kicsit néha szomorkodom ezen, hogy nem láthatom őket élőben annyit, de mit mondjak. Így is jobb, mintha egyáltalán nem tudnánk beszélni.” (Sz.A., nő, 75 éves)*

Az okos eszközök általi kapcsolattartás aránya, nagy mértékben növekedett a koronavírus hatására. A családi életet támogató lehetőségek, kihasználásában történt a legnagyobb növekedés, ahol több, mint háromszorosára nőtt az igénybe vevők aránya. (Regös, et.al, 2021) Mindez Körtvélyfáján azt jelentette, hogy több idős kezdte el a járvány hatására videóhívással tartani a kapcsolatot a szeretteivel, többen kezdtek el online egészségügyi szolgáltatásokat igénybe venni, valamint a járvány hatására, mai napig sokkal többen követik a Facebookon élő adásban a vasárnapi Istentiszteletet: *„ A Covid óta, csak nagyon ritkán járok a templomba. Gyenge a szervezetem, s félek, hogy elkapok valami vírust. A Facebookon megy élőbe ,minden vasárnap. Leülök a szobába, bekapcsolom a telefont, s nézem onnan.” (B.A., nő, 76 éves)*

Azok az idősök, akiknek gyermekei, unokái vagy szerettei távol élnek tőlük, a telefonon keresztül tartják a kapcsolatot a családjukkal. Ennek köszönhetően könnyebben elérhetőek maradnak az esetleges hívásokra, ami csökkenti a szeretteik aggodását és fokozza az egymás közötti bizalmat és kapcsolatot: *„A szobában szoktam tartani a telefont. Nem viszem magammal a faluba, mert a férjemmel közösen használjuk, s ha a lányomékhöz megyek, onnan tudok telefonálni haza Jancsi bácsinak. Ha elviszem magammal, akkor ő nem tud hívni segítséget, ha Isten őrizz valami baj lenne. Ha a városba kell menjek valamiért, akkor beteszem a táskámba magamhoz, hogy a család eltudjon érni.” (Sz.M.M., nő, 68 éves)*

Nehézségek, segítségkérés

A digitális eszközök használatának elsajátítása és a segítségkérés mindig kihívást jelenthet, különösen az idősebb generációk számára. Az idősök digitális kompetenciájának alakulását figyelembe véve, fontos megemlíteni a segítőket. A tapasztalataim alapján, az általam vizsgált

interjúalanyok egy-egy fennakadó probléma megoldása esetén, gyakran a közvetlen közelükben és a digitális eszközök használatában jártas személyek tudását veszik igénybe az idősek. A segítők, a közvetlen családból kerülnek ki (rendszerint ide tartoznak a gyermekek és az unokák). Segítséget kivétel nélkül szervezett keretek között kapnak, ami pozitív lépés annak érdekében, hogy megkönnyítsék saját maguk számára az új technológiák megértését és használatát. Az, hogy minden interjúban elhangzik a segítségkérés és -nyújtás ténye, azt mutatja, hogy ez egy általános jelenség, amely sokakat érint.

Fontos felismerni, hogy bár a segítség megvalósul, de annak módja és hatékonysága változó lehet. Ez lehet azért, mert az idősebb generációk más tempóban tanulnak és alkalmazkodnak az új technológiákhoz, vagy azért, mert a segítségnyújtók különböző szintű türelmet és megértést mutatnak az idősebb családtagok felé. Az egyik interjúalany így fogalmaz: *„Az unokák segítenek. Ha elromlik a telefon is, abban a pillanatban kell várjam, hogy jöjjenek haza, csinálják meg. Csak annyi a baj, hogy olyan gyorsan kattintanak, hogy nem látom mit nyomtam el s, hogy csinálták meg.”* (B.M., nő, 62 éves)

A segítőknek fontos szerepe van a kezdeti betanulás esetében, konkrétan az idősek technológiával való első találkozásakor, azonban a későbbiekben, az időskorúak saját tudásukra és tapasztalataikra kell hagyatkozniuk. Ez fontos abban az esetben is, ha az idősek egyedül, vagy olyan személlyel élnek együtt, aki a digitális kompetenciák terén kicsit, vagy egyáltalán nem jártas. A digitális eszközök használatának elsajátítása után, az idősek még a későbbiekben is gyakran számos további kihívással szembesülnek: *„Még most is nehézségbe vagyok, mert sokszor rányomok valami gombra, s nem tudok visszamenni a helyére, a férjem nem tudja mit kell csinálni, s az unokák nem jönnek csak ritkábban.”* (B.A., nő, 76 éves)

Az idősek számos nyelvi nehézséggel is szembesülhetnek a digitális eszközök használata során. Kutatásom során megállapítottam, hogy amennyiben a digitális eszköz menürendszere anyanyelven, vagyis magyar nyelven érhető el, akkor a tájékozódás és a megértés terén nem jelentkezik problémák. Ugyanakkor, amennyiben a menürendszer angol vagy román nyelven van, az idősek gyakran segítséget kérnek annak értelmezéséhez: *„Csak magyarul, s románul értem meg, hogy mit akarnak tőlem.”* (D.A., férfi, 60 éves) Egy másik adatközlő így fogalmaz: *„Ha románul vagy angolul van, akkor kell segítsenek, mert románul is nehezen tudok.”* (B. M. I., nő, 62 éves)

A támogatottság nagy hatással van arra, hogy az idősek, a későbbiekben használni fogják-e az internetet vagy sem. A használati kedv abban az esetben növekszik, ha van egy adott személy,

(családtag, unoka, segítő, tanácsadó), aki útmutatást tud adni, betanítást vállal, tanácsokat ad. Fontos megemlíteni, hogy bár az idős embereknek valóban szüksége van a segítségre az internetnek a használatában, még ebben az esetben sem tekinthető szignifikánsnak e tényezőnek a hatása a jövőbeni használatra. (Kenesei, 2020)

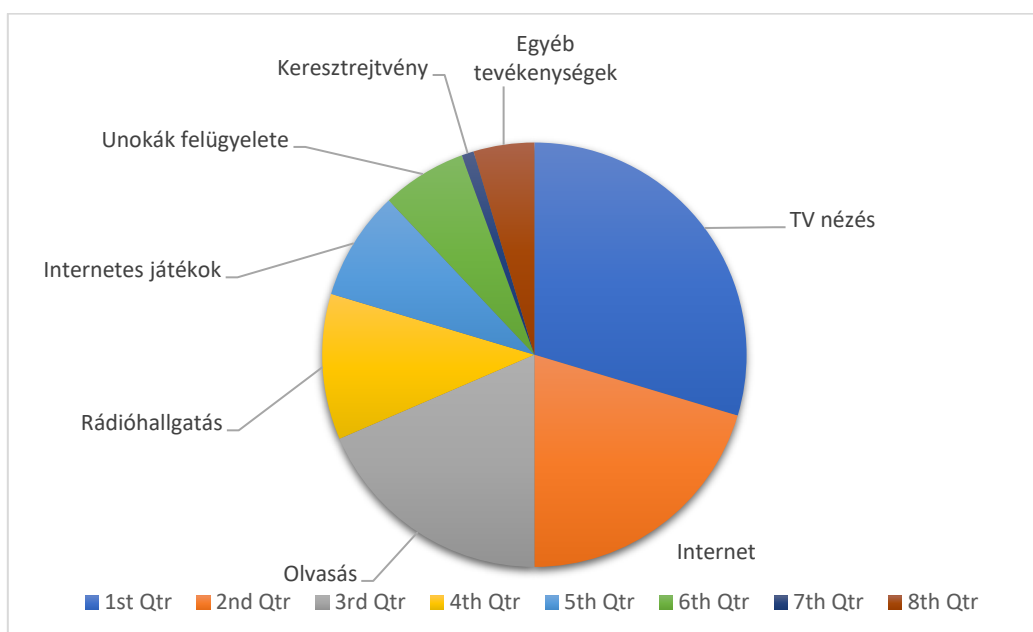
Szabadidő és médiafogyasztási szokások

A szakirodalom szerint, a szabadidős foglalkozásoknak, alkalmazkodnia kell az idősök életkorához, személyiségéhez, érdeklődéseihez, testi és szellemi állapotukhoz egyaránt, valamint ezek a tevékenységek nem lehetnek megerőltetőek. (Vehrer, 2017) A fejlett információs és kommunikációs technológiák alkalmazkodása az idősök specifikus igényeihez kiemelten fontos. Ezek közül az alábbi területek emelhetők ki leginkább: Az orvosi és szociális segítségnyújtással való kapcsolatfelvétel speciális alkalmazások segítségével. A bankszámlákkal, elektronikus irodákkal, valamint a piacon általánosan elérhető elektronikus szolgáltatásokkal kapcsolatos tevékenységekre tervezett rendszermegoldások használatának lehetősége. Valamint a társadalmi aktiválás támogatásának lehetősége, beleértve a családdal, barátokkal és más közösségi média felhasználói csoportokkal való kapcsolattartást, amely hozzájárulhat az elidegenedés, kirekesztettség és a más emberekkel való napi kapcsolatok hiányának érzésének csökkentéséhez. (Adamczyk, Betlej, 2021)

A szabadidő eltöltésének formái különfélék lehetnek. A legnagyobb arányban a tévé nézés jelenik meg, ami egyben a legkedveltebb is. Ezután következik az internetezés, (ami alatt leginkább a Facebook böngészését lehet érteni), továbbá az olvasás, valamint a rádióhallgatás. Szabadidős tevékenységnek számít továbbá a szomszédokkal való kapcsolattartás is. Négy interjúalany, egyéb szabadidős tevékenysége közé tartoznak a különböző internetes játékok. Három közülük a Szó Piknik nevű játékkal szokott játszani, egy pedig a Chess.com játékkal. Ugyancsak három interjúalany szokott vigyázni az unokáira heti rendszerességgel. Egy interjúalany számolt be arról, hogy napi szinten tölt ki keresztrelytvényeket. A továbbiakban felsorolt szabadidős tevékenységek időszakosan jelennek meg a válaszadók között, ezek pedig a következők: veteményezés, kötés, horgolás, varrás, fa és szőlő metszés, barkácsolás.

Mindezekkel a foglalkozásokkal számos célt érhetnek el az idősök, amelyek a következők lehetnek: szórakozás, személyiségük formálása, új ismeretek/tudás megszerzése, problémákról való figyelem elterelés, aktivitás kiélése. (Vehrer, 2017)

Szabadidő eltöltésének formái

Unokák felügyelete

A szabadidős tevékenységek közé tartozik az idősebb generációk körében, az unokák felügyelete is. A kutatás során megkérdezett idős nők közül 3-an szoktak hetente vigyázni unokáikra, míg a férfiak ezt általában nem teszik. Az unokákkal végzett tevékenységek közé, leginkább a közös játék tartozik (labdázás, társasjáték, rajzolás, festés), de említésre került még a mesenézés is a YouTube-on. Az idősök fontosabbnak tartják a minőségi idő eltöltését, mint azt, hogy hosszú órákra elektronikus eszközök elé ültessék unokáikat, mint például a tablet, számítógép vagy televízió.

Sportolási szokások

Az idősök közül 7-en nem szánnak időt sportolásra vagy tornagyakorlatokra, mivel nem érzik magukban a mozgáshoz szükséges erőt és energiát. Az egyén megnyilvánuló fizikai állapota és élethelyzete, befolyásolja az aktivitások iránti hajlandóságot. Ahogy az egyik adatközlő fogalmaz: *“Örvendek, hogy tudok járni, csorszogni. Nem, hogy még sportoljak.”* (F.Á., nő, 74 éves) Egy másik alany pedig így vall erről: *“Sportolok az asztaltól az aragázig, s az aragáztól a mosogató kagylóig.”* (D.M., nő, 67 éves)

A fennmaradó 3 idős, napi rendszerességgel végez tornagyakorlatokat. Ezek a résztvevők különböző mozgásformákat választanak: szobabicikli használat, reggeli gyógytorna vagy napi séta. A fizikai aktivitás rendszeres gyakorlása, lehetőséget biztosít az idősök számára az

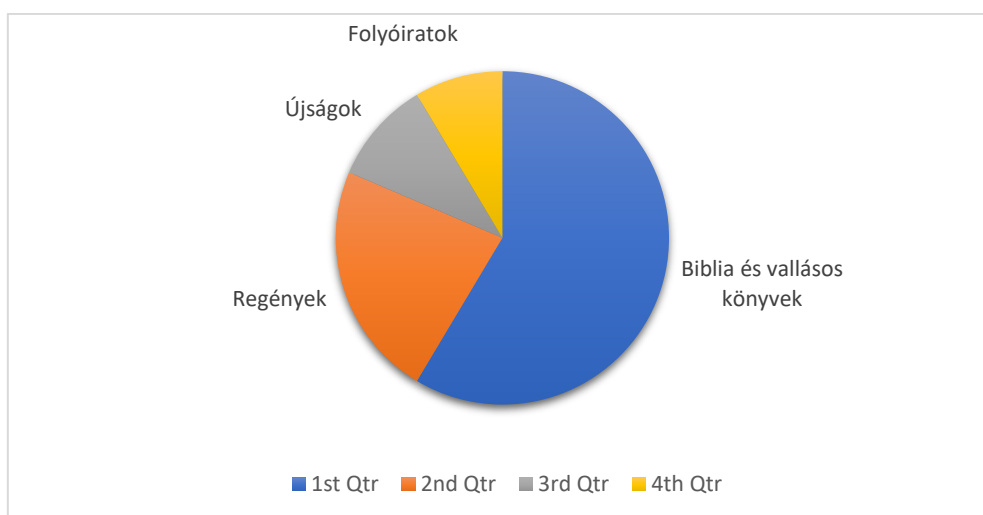
egészséges életmód fenntartására és a fizikai kondíció javítására: *“Minden reggel gyógytornászok 10 percet, mert másképp nem tudok elindulni, s jobban is érzem magam tőle.”* (B.A., nő, 76 éves)

Olvasási szokások

A szabadidő eltöltésének formái közül, az olvasás nagy arányszámban jelenik meg az interjúalanyok között. Az olvasás hagyományos tevékenység, amely számos ember számára fontos és kielégítő szabadidős tevékenység. Az idős generáció körében, különösen a falusi közösségekben, az olvasásnak különleges szerepe van az életükben, amely többek között mentális stimulációt és szórakozást is nyújt számukra.

A mélyinterjú során rákérdeztem konkrétan az olvasási szokásokra is. Az interjúalanyok közül, 8-an rendszeresen olvasnak, a további 2 alany, nem szokott olvasni. Szám szerint 5-en, napi szinten olvasnak, 2-en pedig hetente. A megkérdezettek közül a legtöbben Bibliát olvasnak, ami vallási háttérükre és értékrendjükre vezethető vissza. Második helyen regények állnak, ami a szórakozás és kikapcsolódás forrása számukra. Harmadik helyen pedig az újságok és folyóiratok állnak, amelyek ugyancsak népszerűek az idős vidékiek körében. A legtöbbet említett, és szinte mindenik háztartásban fellelhető újság a Népújság volt.

Olvasási szokások

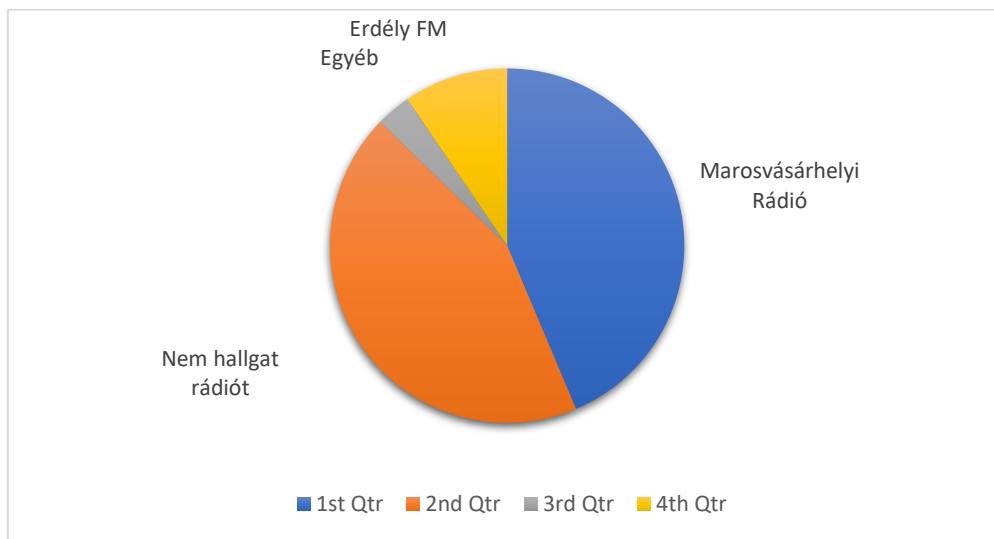
Az olvasás egyfajta rituálévá vált az idős emberek mindennapjaiban, amire az a tényező is rámutat, hogy mindig ugyanazon a helyen szoktak olvasni. Ez a tevékenység szerves része az

életüknek, és bizonyos szempontból strukturálja és jelöli az időt. „*Mindig napközben a konyhában az ablak mellett szoktam olvasni, mert ott jó világos.*” (F.Á., nő, 74 éves) Egy másik alany pedig így fogalmaz: „*Felkuporodok a fotelbe s ott olvasok. Az a kedvenc helyem, mert kényelmes.*” (Sz.A., nő, 75 éves)

Rádióhallgatás

A rádióhallgatás egy másik olyan tevékenység, amely jelen van az idősek életében, hiszen sok más tevékenység végzése közben hallgatható. A rádió hallgatás fele-fele arányban oszlik el a válaszadók mintája között. A válaszadók közül a legtöbben kereskedelmi adókat hallgatnak. A megkérdezettek fele, napi szinten hallgat rádiót, akár több órán keresztül, leginkább más tevékenységeket végzése közben (főzés, takarítás, barkácsolás stb.) Az idős nők általában a konyhában tartják a rádiót, mivel ez a helyiség gyakran a női szerepek és tevékenységek központja a hagyományos családi dinamikákban. A rádió jelenléte, segít enyhíteni a monotonitást és szórakozást nyújt az idős nőknek, miközben más tevékenységeket végeznek. Ezzel ellentétben, az idős férfiak a garázsban és a nyári kertben tartják a rádiókészüléket. Ezek a helyszínek gyakran társítódnak a férfiak számára kedvelt tevékenységekhez, mint például az autószerelés vagy a kerti munkák. A garázs és a kert olyan területek, ahol az idős férfiak lehetőséget találnak a szabadidős, hobbi- vagy szórakozási tevékenységekre. Egy adatközlő így fogalmaz: „*Délután mikor a garázsban valamit csinálok, bevan kapcsolva végig. Olyan 2-3 órát hallgatom ilyenkor.*” (B.J., férfi, 67 éves) Egy másik interjúalany pedig a következőket mondta: „*A konyhában, van a rádió, ott szoktam hallgatni, miközben főzök. Minden nap szoktam főzni, egy idő után, már unalmassá vált. Most már nem tudok rádió nélkül a konyhában csinálni semmit.*” (Sz.M.M., nő, 68 éves)

Rádióhallgatás

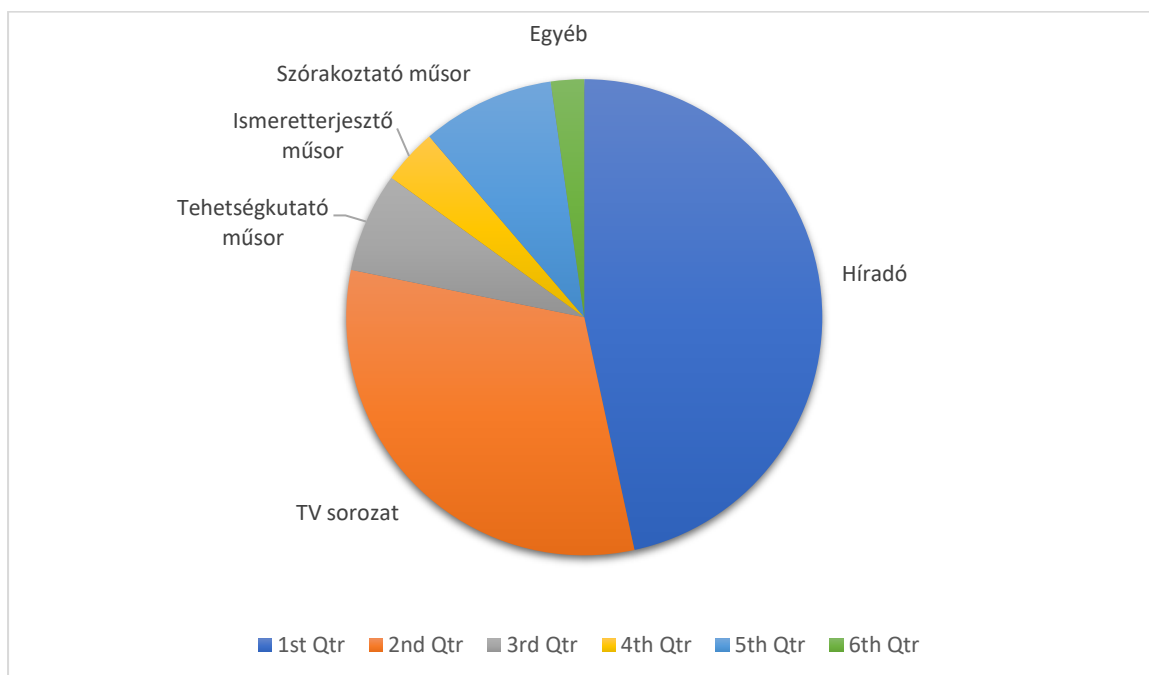

Tévé műsorok nézettsége

Az idősök körében a televíziózási szokások széles körben elterjedtek és fontosak. Az interjúalanyok mindegyike rendszeresen nézi a televíziót mindennapi életük részeként. Kutatásom során megfigyelhettem, hogy csak 3 interjúalany korlátozza a napi televíziózást két órára vagy annál kevesebbre, míg a maradék 7 adatközlő, 3-6 órát tölt el a képernyő előtt. A különböző digitális eszközök használata terén, megfigyelhetünk egyfajta funkcióeloszlást. Az alanyok, leginkább a késő esti órákban, szórakozás/kikapcsolódás céljából néznek televíziót, míg az okos telefont legfőképpen kapcsolattartás céljából preferálják.

Az általános műsorpreferenciák között kiemelkedő a beszélgető műsorok iránti magas érdeklődés, míg a második legkedveltebb kategóriába sorolhatók a folytatásos sorozatok és a szórakoztató műsorok. A legnépszerűbb folytatásos sorozatok közé tartoznak például a "Mi kis falunk", "A szomszéd tehene", a "Három nővér" és "Hazatalálsz". A szórakoztató műsorok között pedig szerepelnek olyanok, mint a "Survivor", "Magyarország szeretlek" és a "Szerencsekerék". Ismeretterjesztő műsorokat csak egy válaszadó néz. A kedvelt csatornák közé tartoznak a Travel Channel, a National Geographic és a Discovery. A beszélgető műsorokat, magas arányban román nyelven nézik a megkérdezettek, főként olyan csatornákon, mint a ProTv, Kanal D, Realitate és a Romania Tv, amelyek közül a legismertebb és legnézettebb a Pro Tv. Magyar nyelvű híreket csak ritkán néznek, de ha igen, akkor azokat az Erdély Tv-n követik.

Tv műsorok nézettsége

Az idős férfiak napi rendszerességgel megnézik a beszélgető műsorokat, míg a nőknél ez a gyakorlat nem annyira elterjedt. A nők mindennap követik kedvenc folytatásos sorozataikat, míg a férfiak kevésbé érzik megkérdőjelezhetetlenül szükségesnek ezt a rutint, s nem zavarja őket annyira, ha egy-két nap ez a tevékenység kimarad. A férfiak szintén néznek tévés filmsorozatokot, de mindenképp a beszélgetős műsorokat részesítik előnyben.

Esettanulmány

Abban a kivételes helyzetben vagyok, hogy gyermekkoromtól egészen napjainkig szoros kapcsolatot ápolok mind az anyai, mind az apai ágon levő nagyszüleimmel. Az apai ágon levő nagyszüleim, B.Á. (nő, 68 éves), és B.Sz.J. (férfi, 70 éves), Körtvélyfáján, a főút mentén laknak közvetlen szomszédságban a családommal. Az anyai ágon levő nagyszüleim, D.M. (nő, 67 éves) és D.A. (72 éves), szintén Körtvélyfáján élnek, a Maros utcában, kevesebb mint egy kilométerre tőlünk. B.Á. több mint tíz évig varrónőként dolgozott, zsebkendők varrásával foglalkozott, gyakran otthonról is munkát végezve. Ezenkívül pár évet a Kollektívben töltött, majd 10-15 évet szakácsnőként dolgozott a körtvélyfájai Kapusi vendéglőben. D.M.-nek nem volt hivatalos munkahelye, háztartásbeli volt. D.A, valamint B.Sz.J. nem rendelkezik egyetlen digitális eszközzel sem, így a következőkben, csupán a két nagymama eszközhasználatát fogom összehasonlítani, a nagytatákra nem térek ki részletesen. Nem csupán a nagytatáimnak

nincsenek okos eszközei, hanem a faluban élő más idős férfiakra sem jellemző a digitális eszközhasználat. Kevés idős férfi tulajdonában van okos eszköz, jellemzően csupán egy gombos telefont tudhatnak magukénak, vagy még azt sem.

B.Á.-nak két fia született, valamint négy unokája van. A nagyobbik fiú, az édesapám B.Sz. Körtvélyfáján él, a kisebbik fiú pedig B.M., Marosvásárhelyen. D.M-nek egy lánya és egy fia van, továbbá két unokája. A lány gyermek, azaz édesanyám, Körtvélyfáján, a fiúgyermek D.A., Németországba költözött, ott dolgozik.

B.Á. a következő digitális eszközökkel rendelkezik: okos telefon, okos televízió, tablet, számítógép, okos porszívó, okos fűtésrendszer, valamint okos óra. Az okos televíziót leszámítva, melyre saját költségből ruházott be, mindenik eszköz ajándék és öröklés módján került a tulajdonába. Ezzel ellentétben, D.M egyedüli digitális eszköze az okos telefon, melyet fiától kapott ajándékba.

Problémák felmerülése esetén mindkét nagyszülő elsősorban az unokáktól kér segítséget. B.Á. kedvezőbb helyzetben van, mivel csupán néhány lépésre lakik idősebb unokáitól (tőlem és testvéremtől), míg D.A. leginkább telefonon keresztül szokott segítséget kérni. Fontos megemlíteni, hogy D.M. ritkán hagyja el otthonát betegség miatt, így még az unokáktól való kevesebb mint egy kilométeres távolságtól eltekintve is nehezebben tud segítség kérni és kapni. B.Á. jártasabb a digitális technológiák területén, részben a rövid távolság miatt, részben pedig az eszközök iránti kíváncsisága miatt. Ezzel szemben D.M.-et kevésbé érdekli az „online világ”, nincs türelme elsajátítani az eszközök mélyebb használatát, és nincs mellette a mindennapok során olyan személy, aki bátorítaná a használatra.

A jövedelmi szint tekintetében jelentős különbségek vannak a két nagyszülői család között. D.M.-nek, mivel soha nem volt munkahelye, nyugdíja sincs. Férje, D.A., minimális nyugdíjat kap, és az elmúlt egy-másfél évben veterán (hadifogsági) nyugdíjban is részesül. B.Á. minimális nyugdíjat kap, emellett szociális nyugdíjban is részesül. Férje, B.J., szintén minimális nyugdíjat kap. Ők viszont, mindketten külön-külön is rendelkeznek veterán nyugdíjjal.

B.Á. és B.J. hétköznapokon kettesben élnek otthonukban, de hétvégenként négy fővel bővül háztartásuk. Kisebbik fiuk, B.M., családjával együtt Marosvásárhelyről hazalátogat, és a faluban töltik az időt. A kétlaki életmódnak köszönhetően a nagyszülők házáat úgy alakították át, újították fel, és rendezték be, hogy az mindkét család számára kényelmes legyen, még annak ellenére is, hogy a ház tulajdon jogilag a nagyszülőké. Ennek következtében B.Á. rendelkezik

például okos fűtésvezérléssel és okos porszívóval. Fontos megjegyezni, hogy ezeket az eszközöket a nagyszülők ajándékba kapták, és nagyrészt ők is használják.

D.M., négy évvel ezelőtt kapta ajándékba az okos telefont, azóta kezdett el internetezni. Amikor azt mondom, hogy az internetezés fogalma alatt, a Facebookot és a Whatsappot érti, akkor nem túlzok, valóban csak ezt a két applikációt használja. A Facebookon csupán 73 ismerőse van, akikkel nem érintkezik napi, csupán heti szinten. A Whatsappon pedig külföldön élő fiával tartja a kapcsolatot. Nehézkes volt a két applikáció használatára való betanítás számára, így nem is szerette volna megtanulni más platformok kezelését sem. A saját érdeklődését kielégítő információkat, a televízióból, továbbá könyvekből szerzi be, nem használja a Google-t. A Facebookra való regisztrációba azért egyezett bele, mert így többet láthatja az unokákat, a családot. D.M-el habár szoros a kapcsolat, ritkán találkozunk élőben. Leginkább telefonon beszélgetünk, a kis távolság ellenére is. Ez azóta változott, mióta a testvérem, valamint én is felnőttünk, és már nem volt szükség arra, hogy vigyázzon ránk, valamint mióta szívbetegségben szenved, így nem jár el otthonról, nem látogat meg minket, csupán mi megyünk hozzá, amikor időnk engedi. Mindezek okán jóval kevesebb időt töltünk együtt.

B.Á.-nak már több, mint tíz éve van digitális eszköze. Legelső eszköze, egy okos telefon volt, amelyet abban az időben a fiától örökölt meg. Azóta számos platformra regisztrált, otthonosan mozog a telefonján. Regisztrált Facebook, Instagram, TikTok és Youtube-ra is. Legtöbb időt mégis a számítógépén tölti, ahol folytatásos sorozatokat néz, minden egyes nap. A Google-on számos receptre keres rá, kötés és horgolás mintákat tanul meg, növény ápolási tanácsokat olvas, valamint gyakran rendel is ruhaneműket, lábbeliket. Abban a percben ahogy valamivel elakad, nem tudja mi a következő teendő, csak átsétál a szomszédba, és máris itt vagyunk, hogy segítsünk neki. Sok időt tölt el, mind a négy unokájával, akiktől sok mindent elsajátíthatott.

Körtvélyfáján, az 1970-es években jelentek meg az első televíziók. Akkoriban még csupán fekete-fehérben működtek, és csupán esténként 1-2 órát volt rajtuk adás. Fontos kiemelni, hogy az egész faluban, csupán 3-4 televízió volt, jellemzően a "kulák"² családoknál. Ezekhez a családokhoz olykor a faluból több személy is összegyűlt, hogy közösen nézzék meg az esti műsort a televízióban. A 2000-es évektől kezdődően egyre több család engedhette meg magának azt, hogy televíziót és számítógépet is vásároljon. Számítógépet a 2000-es évek körül olyan személyek vásároltak, akiknek munkahelye miatt szükség volt az eszközre, vagy

² kulák=nagygazda, földművelésből élő módos ember

egyetemista hallgatók voltak, akiknek ugyancsak befektetésnek minősült a számítógép. Az idősök java része, több, mint valószínű, hogy mai napig nem rendelkezne digitális eszközökkel, hogyha unokáik nem bíztatták volna őket használatukra.

A digitális eszközök, napjainkra már az idősök körében is beépültek a személyes életterbe, média-rituálékat alakítottak ki, beépültek a mindennapi eszköztárba. Az idő kitöltésében, az otthonok terének átszervezésében, továbbá a társadalmi kapcsolatok átalakításában is, jelentős szerepük van. (Vajda, 2019)

Konklúzió

A körtvélyfájai idősök körében a digitális eszközök használatát legfőképpen a kapcsolattartás motiválja, de az eszköz familiarizációjával ezek az eszközök most már segítenek az idősöknek az idő kitöltésében, és a szórakozásban is. A digitális eszközök közül legfőképpen az okostelefonok vannak jelen az idősök mindennapi életében.

A közösségi média, jelentős szerepet kap az idősök életében, mivel a családdal való kapcsolatfenttartás, a kommunikáció megvalósulása és az egyéni érdeklődést kielégítő információkeresés létrejöttében, a közösségi média nagy szerepet tölt be. Az idősök körében, a legismertebb közösségi platformnak a Facebook bizonyult, melyet aktívan használnak a mindennapokban is. A platformnak köszönhetően az alanyok idős korban is átélhetik a közösségekhez tartozás élményét. A generációk közötti kapcsolatok erősítéséről sem szabad itt megfeledkeznünk, ugyanis az unokáknak és gyermekeknek nagy mértékben befolyása van arra, hogy az idősök mennyi időt töltenek a közösségi média oldalakon.

Előfordulnak olyan kihívások és korlátok is, amelyek befolyásolják a digitális eszközhasználatot ebben a korcsoportban, ilyenkor az egyén a szűkebb környezetéből jövő segítők, igénybevételeire hagyatkozik.

Kutatásom során, rájöttem arra is, hogy az idősök digitális műveltségének fejlesztése nemcsak technikai oktatást, hanem a technológia használatával kapcsolatos attitűdök és félelmek kezelését is magába kell foglalja. A félelmek miatt ugyanis, jelentősen redukálódik azoknak az oldalaknak a felkeresése, és azoknak a platformoknak a használata, mely habár hasznos lehetne az idősök számára, nem mernek, rákeresni majd megnyitni, mivel félnek a számukra ismeretlentől.

Emellett fontos szerepe van a szabadiős és médiafogyasztási tevékenységeknek is, melyek közül a televízió nézés a legszórakoztatóbb és legkedveltebb az idősök körében.

A „baby boomer” generáció nem függ a technológiától, hanem inkább arra használja azt, hogy az életstílusát javítsa. (Huyler, Ciocca, 2016)

Összességében a kutatásom azt mutatja, hogy a körtvélyfájai „baby boomerek” jelentős mértékben részt vesznek a digitális világban, de számos kihívással is szembesülnek ezen a területen. Ezeknek a kihívásoknak a megértése és kezelése kulcsfontosságú ahhoz, hogy a digitális technológia minden generáció számára hozzáférhető és hasznos legyen. A digitális technológia integrálása az idők mindennapi életébe pozitív hatásokkal járhat, feltéve, ha megfelelő támogatást és oktatást kapnak mellé. A digitális eszközök használata nemcsak a szociális kapcsolatok erősítésében és az információszerzés megkönnyítésében, hanem a mindennapi tevékenységek egyszerűsítésében és a magányosság érzésének csökkentésében is jelentős szerepet játszik.

Bibliográfia

1. Adamczyk, M., Betlej, A. (2021). Social determinants of digital exclusion in an ageing society. the case of Poland. *Entrepreneurship and Sustainability Issues*, 8(3), 122–135.
2. Babos, S. (2018): Titkos felderítés a generációk tükrében. *Szakmai Szemle: A katonai nemzetbiztonsági szolgálat tudományos-szakmai folyóirata*, 16 (4), 17–26.
3. Bányász, Péter. (2018). Az okos mobil eszközök biztonsága, Security of the smart mobile devices. *Hadmérnök*, 13(2), 360-377.
4. Barát, T. (2011): Média és társadalom–társadalmi (közösségi) média. *Általános Vállalkozási Főiskola Tudományos Közlemények*, 25 (2011), 151–164.
5. **Bausinger, H (1995): Népi kultúra a technika korszakában**, Osiris Könyvkiadó, Budapest
6. Benczik, V. (2001) Másodlagos szóbeliség és mobil telefónia. In: Nyíri Kristóf (szerk.): A 21. századi kommunikáció új útjai. Tanulmányok. *MTA Filozófiai Kutatóintézete*, Budapest, 11–23.
7. Bene, Á., Móré M., Zombory J. (2020): A digitalizáció néhány elemének időseket érintő hatásai-Karantén előtti helyzetkép, *Magyar Gerontológia*, 12 évf., 39 sz., 29-51 p.
8. Bíró, D. (2006): Szászrégen és vidéke. Településtörténeti adalékok, *Mentor kiadó*, Marosvásárhely
9. Ercsey, I. (2021): Internethasználat és szubjektív életminőség vizsgálata az idős generációban. *Marketing & Menedzsment*, 55 (Különszám 1.), 7–17.
10. Everett, M.R. (1986): Communication Technology. The new media in society., *The Free Press*, A division of Macmillan, Inc., New York
11. Fehér, K. (2016) Digitalizáció és új média. Trendek, stratégiák, illusztrációk. *Akadémiai Kiadó*, Budapest.
12. Fekete, M. (2018): *eIdő, avagy a szabadidő behálózása. Generációs kultúrafogyasztás a digitális korban*. Belvedere Meridionale, Szeged
13. Gergrätz, I. (2009): *ICT az 50+ generáció életében*. Ph.D. értekezés 170 p.
14. Goldziher, I. (1897): A szócikk címe. In: *Pallas Nagy Lexikona* 16. kötet, Pallas Irodalmi és Nyomdai rt, Budapest
15. Griffin, Em (2021): Bevezetés a kommunikációelméletbe. Harmat Kiadó, Budapest
16. Hack-Handa József, Pintér Róbert. (2015) „Generációs különbségek a magyar médiafogyasztásban”. *Információs Társadalom* XV, 2. sz. 7–17. p.

17. Huyler, D. D., and Daniel J. C. (2016). "Baby Boomers: The use of technology to support learning." Florida International university, USA
18. Jászberényi, J. (2011): Az idősek kommunikációja, *Gerontoeducáció*. A Zsigmond Király Főiskola Gerontoeducációs Kutatóközpontjának negyedéves folyóirata. 2011/3. 1. Évfolyam 3. Szám, 5-6-7 p.
19. Kenesi, Zs. (2020): A technológia használatának segítő tényezői idős korban, *Vezetéstudomány/Budapest Management Review*, 51 évf., 10 sz. 15-27 p.
20. Kincsei, A. (2007): Technológia és társadalom az információ korában. In: Pintér Róbert (szerk.): *Az információs társadalom. Az elmélettől a politikai gyakorlatig*. Gondolat–Új mandátum, Kiadó Budapest, 4–63 p.
21. Márton, I. (2014): Közösségi média: a nyilvánosság elektronikus agorája vagy posztmodern panoptikum? Hatalmi válaszok a közösségi média kihívásaira. *Médiakutató*, 119–138.
22. Mcquail, D (2003): *A tömegkommunikáció elmélete*. Osiris Kiadó, Budapest
23. Miller, D. (2018): Közösségi oldalak. *Replika* 108-109. (3-4 sz.): 157–172
24. Obermayer, N., Máhr, T., & Banász, Z. (2023). A digitalizáció társadalmi hatásainak vizsgálata hazai szakértők véleményének tükrében. *Vezetéstudomány*, 54. (6), 32–46.
25. Papp, J. T. (2021): *A közösségi média platformok szabályozása a demokratikus nyilvánosság védelmében* (Ph.D értekezés).
26. Pintér, R. (2007): Úton az információs társadalom megismerése felé. In: Pintér Róbert (szerk.): *Az információs társadalom. Az elmélettől a politikai gyakorlatig*. Gondolat–Új mandátum, Budapest, 11–28.
27. Pólya, T. (2011): A médium mint cselekvési közeg. Médiumelméleti nézőpontváltás a technológiai determinizmus után. *Replika* (76) 3. sz., 51–73.
28. Powell, A.H. (2007) Accessing, Habits, Attitudes and Engagements. Rethinking Access as Practice. *Computers and Composition* 24. 16–35.
29. Regős, J., Székely A., Horváth V.A., Móczár L. (2021): Generációk digitális kompetenciáinak változása a koronavírus-járvány alatt, Országos Széchényi Könyvtár, *Kapocs*- 4.évfolyam 1-2 sz. 88-95
30. Schement, J.R., Curtis, T. (1995) New Brunswick Tendencies and Tensions of the Information Age: The Production and Distribution of Information in the United States, *Transaction Publishers*, New Brunswick, USA

31. Simay, A. E., Gáti M. (2015): Nyilvánosság és magánélet a mobiltelefon és a közösségi média használat tükrében. In: Marketing hálózaton innen és túl. Az Egyesület a Marketing Oktatásért és Kutatásért XXI. Országos Konferenciája, 2015. augusztus 27-28., Budapest.
32. Som Z. (2013): Az internet veszélyei és ajánlás ennek kezelésére, elsősorban a tizenéves általános iskolások vonatkozásában. *Módszertani közlemények: Tanítók és Tanárok számára* 2012-, 53 (2). pp. 21-32.
33. Szécsi, G. (2013) Nyelv, média, közösség. Közösségfogalom és nyelvi kommunikáció az információ korában. *Gondolat*, Budapest.
34. Székely, L. (2020): A generációs elméletek értelméről. *Szociológiai Szemle* 30. (1). 107–114.
35. Szijártó, Zs. (2015) „Forró témák” a Z generáció kutatásában: fogalmi keretek – módszertani megközelítések. In: Törőcsik Mária (szerk.): *A Z generáció magatartása és kommunikációja*. Pécsi Tudományegyetem, Pécs, 33–51.
36. Tufă, L. (2010) Diviziunea digitală. Accesul și utilizarea internetului în România, comparativ cu țările Uniunii Europene, *Calitatea vieții/ Quality of Life*, nr. 1-2, 71-86 pg
37. Vajda A., Jakab A. Zs (2020): Ruralitás és gazdasági stratégiák a 21.-ik században. In: Vajda A., Tőkés Gy. Digitális médiahasználat a Maros megyei időskorúak körében. Kriza János Néprajzi Társaság. 133-148 p.
38. Vajda, A. (2019): Migráció és digitális műveltség. A digitális eszközök szerepe a vendégmunkások kapcsolattartásában. *Kriza János Néprajzi Társaság*, Kolozsvár
39. Vehrer, A. (2017): Az idősedők informális tanulási szokásai. *Opus et Educatio*, 4. (4). 466-469
40. Venkatesh, Viswanath T., James Y. L. – Xu, X. (2012) Consumer Acceptance and Use of Information Technology: Extending the Unified Theory of Acceptance and Use of Technology. *MIS Quarterly* 36. (1) 157–178.